

ČESKÝ RYBNÍKÁŘ KUNÁT MLADŠÍ Z DOBŘENIC (1465-1539)

Petr VOREL

Hospodářské a sociální dějiny českých zemí od druhé poloviny 15. a zvláště v 16. století výrazně ovlivnil rozmach rybníkářství. Rozsáhlé rybníční projekty měnily tvář české krajiny a osídlení rozlehlých regionů. Stavby vodních děl, jejich údržba, výlovy desetitisíců chovných kaprů a jejich následná distribuce, s sebou přinášely nové požadavky na specializaci a vyšší nároky na řízení ekonomiky velkých dominií.

Přestože čeští a moravští rybníkáři navazovali na starší středověké tradice, k realizaci skutečně velkorysých projektů vodních děl docházelo až od sklonku 15. století. Především tam, kde to umožňovaly přírodní podmínky a kde se současně bohatým a vlivným magnátům podařilo koncentrovat pozemkový majetek v dostatečně rozsáhlých kompaktních blocích.¹⁾ Nejvýznamnějšími rybníkářskými oblastmi oné doby se stala jihočeská panství rodu Vítkovců a východočeské Polabí,²⁾ zvláště Pardubicko.³⁾

1) Celkový přehled literatury k dějinám českého rybníkářství v 16. století viz J. Pánek, Die historisch-ökologischen Aspekte der Wasserwirtschaft in den böhmischen Ländern im 16. Jahrhundert, Historická ekologie 1, 1986, s. 77-124.

2) Stručný, ale výstižný přehled vývoje východočeského rybníkářství západně od Pardubic podal již J. Veverka, K dějinám rybníkářství ve středním Pólábí, Český lid 4, 1949, s. 161-166, 205-210. Též viz J. Mikan, Královéhradecké vodní hospodářství, Časopis Společnosti přátel starožitností 55, 1947, s. 85-96; V. Šmelhaus, Vývoj rybníčního hospodářství na Bydžovsku, Vědecké práce zemědělského muzea, Praha 1964, s. 95-103.

3) J. Weger, Rybníkářství a rybářství na panství pardubickém, in: Výroční zpráva reálky v Pardubicích, Pardubice 1890; F. Matějček, Dějiny pardubického rybníkářství, in: Panství pardubické 1688 (faximile mapy), Praha 1948; F. Šebek a kol., Dějiny Pardubic I, Pardubice 1990, s. 88-92; P. Vorel, Zlatý věk pardubického rybníkářství, Dějiny a současnost 14, 1992, č. 1, s. 17-21.

Ve většině případů známe osobu investora největších rybníkářských děl, tedy onoho magnáta, jemuž panství patřilo a do jehož pokladny plynul zisk z prodeje ryb. Hůře jsme na tom v případě rybníkářů - projektantů, kteří ony velkolepé stavby realizovali. Jen díky nepřehlednému bohatství výjimečně dochovaného třeboňského archivu vystupuje plastičtěji z hloubi pěti staletí postava rožmberského rybníkáře Štěpánka Netolického. Jiní jeho současníci tolik „šťěstlí“ neměli. Přitom není sporu, že muselo jít o specialisty souměřitelných kvalit, neboť rybníkářská díla, která tehdy vznikala i v jiných oblastech Čech, si s třeboňskou rybníční soustavou nijak nezadala ani svým rozsahem, ani složitostí vodohospodářského systému. Kolik bylo tehdy v Čechách a na Moravě rybníkářů, schopných taková díla budovat? Jak získávali praktické zkušenosti k realizaci projektů, do nichž domácí panstvo investovalo nemalé částky, jež mohly chybovat projektanta přijít vniveč?

Konkrétně v případě Štěpánka Netolického víme, že jej do tajů rybníkářského umění zaučoval projektant, uváděný jako „pan Kunát“. Další osudy Štěpánkova předchůdce nebyly dlouhou dobu známy a až z náhodně dochovaných zlomkovitých zpráv lze dedukovat mimořádně rozsáhlý akční rádius tohoto stavitele, který svou prací přispěl k budování téměř všech významnějších rybníkářských oblastí Čech na sklonku 15. a v první třetině 16. století. Ona mozaika dílčích útržkovitých zpráv dává tušit, že před námi stojí osobnost, která patří mezi významné postavy hospodářských dějin raně novověkých Čech.

Oním mužem byl Kunát mladší Dobřenský z Dobřenic.⁴⁾

Kunát patřil mezi členy početného rytířského rodu, užívajícího erb bílého čápa v modrém poli.⁵⁾ Narodil se asi okolo roku 1465. Byl vnukem Zdislava z Dobřenic (+1488) a na statcích svého děda se již v dětství

4) Význam Kunáta Dobřenského pro dějiny českého rybníkářství přelomu 15. a 16. století byl dosud samostatně prezentován jen formou populárních časopiseckých a novinových článků, viz P.Vorel, Známe stavitele Opatovického kanálu? *Rybářství* 1986, č.5, s.412; týž (-AQ-), Rybníkář Kunát Dobřenský, *Pochodeň - Magazin*, 7.10.1989; týž, Kunát mladší z Dobřenic (Zapomenutý český rybníkář jagellonské doby), *Rybářství* 1994, č.6, s.169. Základní prameny k jeho osobě shrnuje kapitola III-b: „Kunát Dobřenský rybníkářem“ in P.Vorel, Z dějin Valů nad Labem a blízkého okolí, II.část, MNV Valy, Pardubice 1984, s.10-13. Vzhledem k dalším zjištěným faktům, týkajícím se Kunátova rybníkářského díla, jsem považoval za vhodné přiblížit tuto zajímavou (a podle mého názoru dosud ne zcela doceněnou) osobnost odborné veřejnosti formou zde zveřejněné samostatné studie. Přívlastek „mladší“ u křestního jména užíval Kunát z Dobřenic (ne vždy důsledně) kvůli odlišení od svého stejnojmenného staršího strýce (bratra jeho otce), který se však v písemných pramenech objevuje jen zřídka.

mohl seznámit s technologií vodních staveb, které Zdislav v okolí rodových Dobřenic budoval.⁶⁾ Otcem Kunáta (a jeho staršího bratra Diviše) byl s největší pravděpodobností nejstarší ze sedmi Zdislavových synů, Jan z Dobřenic.⁷⁾ Tento Jan z Dobřenic působil na sklonku 15. století ve službách knížat Minsterberských jako hejtman panství Poděbrady (doložen jím mezi léty 1479 až 1486) a patřil zřejmě mezi přední postavy knížecího dvora - jako svědek figuruje na několika důležitých minsterberských listinách, týkajících se rodového majetku. Ke svému poděbradskému zboží drželi tehdy Minsterberkové v zástavě i panství Kolín. Jako držitel nejvýstavnějšího domu ve městě (tzv. Kollerovského) je hejtman Jan z Dobřenic doložen v roce 1485, kdy mu kníže Hynek Minsterberský uděluje k oné nemovitosti zvláštní výsady. Správcem kolínského panství zůstal Jan z Dobřenic i po vyplacení tohoto majetku zpět do panovnické držby (1487), a to zřejmě až do roku 1494.⁸⁾

I Janův syn Kunát zřejmě působil od mládí v blízkosti minsterberského dvora. Vůbec poprvé je Kunát mladší z Dobřenic v písemných pramenech (pokud víme) uveden 30. srpna 1484, kdy mu Anna z Bečvář postupuje své právo na 9 kop grošů českých i s úrokem, vyplývající z listiny Jana ze Zásbuk a na Mlékovicích, vydané její matce Ofce z Černého

5) Souhrnný přehled o vývoji rodu Dobřenských z Dobřenic publikoval J.M.Dobřenský, Z Dobřenic je cesta dlouhá..., 2.vydání, b.m. (Haliburton, Kanada) 1987 (aktualizované domácí vydání Chotěboř 1996). Zde je citována i starší literatura. Z novějších domácích prací viz P.Vorel, Valská větev Dobřenských z Dobřenic, *Genealogie a heraldika* 1984, č.1, s.37-57 a M.Řezník, Potštejnská větev Dobřenských z Dobřenic, *Východočeský sborník historický* 4, 1994, s.175-188.

6) O výstavbě rybníků Zdislavem z Dobřenic viz V.Šmelhaus, Vývoj rybníčního hospodářství na Bydžovsku, s.212 (smlouva o vedení vody na Třesický rybník z roku 1467), též viz K.Kuča, Chlumecko - Novobydžovsko I, Hradec Králové 1995, s.129.

7) Rod Dobřenských byl na přelomu 15. a 16. století velmi rozvětven. Přestože otec bratří Diviše a Kunáta mladšího z Dobřenic není v pramenech jednoznačně uveden, lze za něj pomoci vylučovací metody (díky četným rodovým smlouvám Dobřenských z první poloviny 16. století) označit právě tohoto Jana.

8) F.Palacký (ed.), *Diplomatář pana Viléma z Pernštejna*, in: AČ VI, Praha 1872, č.130, s. s.512, J.Emler (ed.), *Listiny archivu někdy olešnického*, in: AČ XV, Praha 1896, č.150 s.260-262, č.155-156 s.265-266, A.Sedláček, *Hrady, zámky a tvrze Království českého*, díl XII, s.9. Svůj dům v Kolíně na náměstí postavil Jan z Dobřenic r.1494 městske obci, která z něj zřídila radnici, viz Státní okresní archiv (dále SOKA) Kolín, fond Archiv města Kolína, listina sign. IV č.31/a. V letech 1494-1497 je již jako hejtman na Kolíně doložen Jan ze Žďáru, viz J.Vávra, *Děje královského města Kolína nad Labem*, Kolín 1888, s.88.

Blata. To již byl Kunát zletilý a způsobilý k právním úkonům, proto datum jeho narození kladu do doby okolo roku 1465. Tomu odpovídá i skutečnost, že v roce 1488 se Kunát objevuje jako jeden z ručitelů za knížete Jindřicha Minsterberského při zástavě městečka Bohdaneč a několika okolních vesnic. Tehdy již Kunát vlastnil statek Vinary, ležící nedaleko Nového Bydžova.⁹⁾ V roce 1490 se zřejmě účastnil tažení českého vojska krále Vladislava do Uher. Byl zajat přívrženci římského krále Maxmiliána a teprve na zvláštní přímluvu Viléma z Pernštejna jej hejtman Dobeš z Boskovic nařídil propustit.¹⁰⁾

To je první známý doklad o kontaktech mezi Kunátem Dobřenským a Vilémem z Pernštejna. Soudím, že vztahy mezi nimi mohly být již staršího data - nejen proto, že Vilémovi z Pernštejna stálo za to kvůli Kunátově propuštění z vězení psát do Rakous, ale také proto, že Kunáta si Vilém z Pernštejna v létě následujícího roku přizval jako jednoho ze svědků při koupi pardubického panství.¹¹⁾

Někdy v té době začal Kunát mladší z Dobřenic působit na kolínském panství ve funkci fišmistra, tj. úředníka velkostatku, který měl na starosti agendu, spojenou s rybníkářstvím (stavby a opravy rybníků, chov a prodej ryb).¹²⁾ Někdy před rokem 1498 král Vladislav Kunátovi jako odměnu

9) Archív Pražského hradu, fond Archív pražské metropolitní kapituly, list č.345, sign. 1099 XXXVII 20 a F.Palacký (ed.), Zápisy panství pardubského od roku 1357 do 1536, in: Archív český (dále AČ) IV, Praha 1846, č.16 s.189-191 (27.6.1488).

10) F.Dvorský (ed.), Dopisy pana Viléma z Pernštejna z let 1480-1521, in: AČ XVI, Praha 1897, č.20 s.8-9 (list Dobeše z Boskovic Vilémovi z Pernštejna z 5.12.1490). V únoru 1491 byl již Kunát zpět v Čechách, kde svědčil na komorním soudě, viz J.Kalousek (ed.), Registra soudu komorního - Některá svědomí k létům 1488-1494, in: AČ XIX, Praha 1901, č.2484 s.254 (svědomí Janu Bašínovi z 25.2.1491).

11) F.Dvorský (ed.), Listinář pana Viléma z Pernštejna z let 1304-1521, tamtéž, č.477 s.383-385 (smlouva o prodeji panství Pardubice z 10.6.1491).

12) Jako „... královský porybný z Kolína...“ je Kunát mladší z Dobřenic připomínán v letech 1496-1502, viz V.A.Hadač, Štěpánek Netolický, in: T.Mokrý (red.), Hospodářství rybníční, Písek 1935, s.301. Autor bohužel neuvádí odkaz na konkrétní pramen. Odtud informaci o Kunátovi přejímá novější literatura, např. J.Hons, Když měřičkové, rybníkáři a trhani krajem táhli, Praha 1961, s.132; V.Doubrava, Byla Čeperka největším rybníkem v Čechách?, Zprávy Klubu přátel Pardubicka 1984, č.1-2, s.17. Ve východočeských pramenech jsem se dosud s Kunátem mladším z Dobřenic výslovně jako s kolínským fišmistrem nesetkal. V roce 1498 zůstal čáslavský měšťan Pikal dlužen za 1 džber ryb „... panu Dobřanskému...“ (OA Kutná Hora, fond AM Čáslav, manuál radní, fol.63), není však jisté, zda věřitelem byl právě Kunát, neboť v okolí Čáslavě žili i další příslušníci tohoto rodu..

za stavbu rybníků alodizoval ves Nepolisy, ležící severně nedaleko Chlumce nad Cidlinou, kterou do té doby Kunát držel jako zápisný majetek kláštera sv.Jiří na Pražském hradě. Když Kunát z Dobřenic Nepolisy prodal Petrovi z Vartmberka, vystavil král Vladislav listinu (9.zář.1498),¹³⁾ v níž přesně specifikuje, jak to s oním majetkem svatojiřského kláštera je. Konstatuje, že jde o ves „...kterůž jsme byli téměř Kunathovi pro dělání nějakého rybníka k dědictví dáti ráčili...“. K onomu převodu došlo zřejmě nedlouho před rokem 1498, neboť Kunát dosud nezajistil ona majetková práva kláštera na jiné vsi, ležící nejvýše míli od Nepolisy. Lze tedy předpokládat, že šlo o odměnu za stavbu rybníka na některém z komorních panství v okolí, což byl tehdy právě Kolín (od 1487) či Poděbrady (od 1495). Jisté není náhodné, že ona transakce se měla provést „...podle vohledanie a rozeznanie urozeného Viléma z Pernštejna...“.

Ku konci 15.století je Kunát uváděn i mezi věřiteli krále Vladislava. 6.listopadu 1499 obnovil král dlužní úpis Kunátovi Dobřenskému na 450 kop gr.čes. a o rok později (1500) další dva úpisy, jeden znějící na 500 kop gr.čes., druhý na 200 kop gr.čes.¹⁴⁾ Zmíněnou starou neuhrazenou pohledávku u panovnické komory ve výši 200 kop gr.čes., zaručenou na komorním panství Poděbrady, přiznal Kunátovi mladšímu z Dobřenic v roce 1531 i král Ferdinand,¹⁵⁾ ovšem později se zdráhal starý dluh za-

13) J.Teige (ed.), Registra krále Vladislava II. z let 1498-1502, in: AČ XVIII, Praha 1900, č.98 s.80-82. Držba vsi Nepolisy bývá v literatuře přisuzována Kunátovu stejnojmennému strýci Kunátovi staršímu z Dobřenic. Kunát starší je zmíněn jako jeden ze svědků listiny bratří z Vartmberka z 20.července 1493, již Vartmberkové potvrzují městu Novému Bydžovu držbu rychty, a to jako „Kunát starší z Dobřenic a v Nepolisech“, viz J.Čelakovský - G.Friedrich (edd.), Codex iuris municipalis Regni Bohemiae III., Privilegia královských měst českých 1420-1526, Praha 1948, č.487 s.818-821 a A.Sedláček, Hrady V, s.301. Tato titule (tj. „v Nepolisech“, nikoli „na Nepolisech“) však byla používána zpravidla tehdy, když jmenovaný šlechtic sídlil jen na jedné z usedlostí ve vsi, obvykle rustikální či šosovní, tj. podléhající vrchnostenské správě jiné fyzické či právnické osoby. Kunát, zmiňovaný r.1498, byl však vlastníkem vesnice (resp. její části), ať již jako majetku zápisného či později alodního. Vzhledem k výše uvedeným okolnostem považuji za pravděpodobnější, že v královských registrech je k roku 1498 zmíněn Kunát mladší, ovšem jeho identifikace není v tomto případě zcela průkazná. V úvahu beru i skutečnost, že v dalších písemnostech, vzešlých z prostředí panovnické kanceláře koncem 15.století (viz pozn.č.14), je Kunát mladší z Dobřenic uváděn bez přívlastku, zatímco odlišení obou stejnojmenných osob („mladší“ a „starší“) se tehdy užívalo v prostředí regionu, kde oba žili a kde mohlo dojít k jejich záměně, což se týká i citované listiny bratří z Vartmberka z roku 1493.

14) Tamtéž, č.270 s.167-168 a č.333 s.196.

15) SÚA Praha, fond Registra, kn.č.5, fol.72-73

platit a Kunátovi dědicové se svých peněz museli domáhat na vleklých soudech.¹⁶⁾

Vlivní čeští páni, kteří na přelomu 15. a 16.století na správu královského majetku dohlíželi (mezi nimi i Vilém z Pernštejna) byli zřejmě s Kunátovou prací spokojeni. Začali si jej z Kolína zvat k projektování a stavbě rybníků na svých dominiích. Mezi roky 1496-1502 navrhoval Kunát mladší z Dobřenic pro Voka z Rožmberka (+1505) opravy starších staveb (Dvořiště, Koclířov) a projektoval stavbu jednoho z největších jihočeských rybníků, nazvaného Tisý (před rokem 1505).¹⁷⁾

16) Přestože měl Kunát originál králova dlužního úpisu, nebylo jednoduché kdysi dávno půjčené peníze získat zpět. Ještě za Kunátova života, 3. února 1539, pohnali Kunátovi synové Jindřich a Petr (vybaveni otcovou plnou mocí) krále Ferdinandu k zemskému soudu z onoho dluhu 200 kop gr.čes. (SÚA Praha, fond Desky zemské menší, kn.č.1, fol.H 13, zde i další fáze soudu z let 1543 a 1545). Krátce poté poručil král Ferdinand úředníkům zemského soudu, aby onomu půhonu věnovali pozornost. Vzhledem k tomu, že pohledávka vznikla před dávnou dobou, domníval se král, že by o její zaplacení neměl být pohnán, nicméně je třeba zajistit, aby v důsledku soudního rozhodnutí nepřišel ke škodě (tamtéž, fond Registra, kn.č.20, fol.90). Soud se stále protahoval, až 28.5.1543 bylo Dobřenským přiznáno "právo stané", protože královský prokurátor se k soudu nedostavil. Teprve 5.3.1545 se prokurátor Petr Chotek z Vojnína dohodl s Petrem Dobřenským, že král Ferdinand dluh zaplatí do dvou týdnů. Nestalo se tak, a Petr Dobřenský, který již v té době působil při úřadu desk zemských, se domáhal úhrady na poděbradském panství, jímž byl dluh zaručen. 9.4.1545 byl dle zemského práva "zveden" na zámek Poděbrady s příslušenstvím a postupně mu bylo přiznáváno první, druhé i třetí "panování plným právem", tj. již poměrně pokročilá fáze úředního vymáhání dluhu formou zabavení části pozemkového majetku, viz Kornel ze Všehrd, V. (ed.H.Jireček), O právech, súdech i dskách země české knihy devatery, Praha 1874, kn.IV, kap.14 O zvodu a kap.15. O panování na s.194 až 202. Úředníci panovnické komory pochopitelně nemohli připustit takové řešení a proto využívali všech možných cest, jak celou záležitost oddálat. V březnu 1546 se královský prokurátor odvolal proti předchozímu rozhodnutí soudu. Tehdy Petr Čáp Dobřenský postoupil celou causu advokátu Erazimovi z Těmic "na zisk i ztrátu" a již se v této věci neangažoval.

17) Tuto Kunátovu stavební aktivitu máme doloženu především v listu Kunátova syna Petra Čápa Dobřenského z Dobřenic (tehdy nižšího úředníka při úřadu desk zemských, později v letech 1552-1555 místopísaře Království českého) z října 1539. Petr komentuje otcův list, omlouvá se za jeho neumělý písemný projev („...ač jest po rybníkářsku psáno...“), ale potvrzuje platnost Kunátových tvrzení, týkajících se nezaplacených dluhů. Odvolává se i na případné svědectví starých rožmberských úředníků. Kunát se dožadoval slíbené a nezaplacené odměny za práci, konanou pro Voka z Rožmberka (+1505). Požadoval blíže neurčenou peněžní částku a dobrého koně - mimochodníka. Petr zdůrazňuje, jaký užitek Rožmberkům přinesla Kunátova stavba rybníka Tisý a přimlouvá se, aby otcí bylo vyhověno. SOA Třeboň, fond Velkostatek Třeboň, sign. I A 6 T 1s (viz edice tohoto listu v příloze č.6).

Na počátku 16.století zřejmě stavěl Kunát rybníky i pro Zdeňka Kostku z Postupic (+1510). Na základě vysoké peněžní částky, kterou za své služby Kunát požadoval, lze usuzovat, že šlo o rozsáhlejší zakázku, i když nevíme, na kterém ze Zdeňkových panství. V úvahu připadá nejspíš panství Chlumeck nad Cidlinou se starší rybníční soustavou, získané Zdeňkem Kostkou od Landštejnu počátkem 16.století.¹⁸⁾

Nejpozději od roku 1513 začal Kunát mladší z Dobřenic projektovat vodní díla pro tehdy nejbohatšího a nejvlivnějšího muže v Čechách, Viléma z Pernštejna. Pro Pernštejna pracoval Kunát na Pardubicku zřejmě již v době svého působení na Kolíně,¹⁹⁾ neboť svou práci pro Rožmberky musel údajně přerušit právě pro časově mimořádně náročné práce na panstvích Kolín a Pardubice.²⁰⁾ Ostatně k východním Čechám byl vázán jak

18) Zdeněk Kostka z Postupic (+1510) dlouhodobě vlastnil zděděné panství Nové Hradky. Na počátku 16.století získal panství Chlumeck n.C. a po smrti svého bratrance Jana z Postupic (+1508) i panství Litomyšl. V době své smrti (1510) zůstal Zdeněk Kostka Kunátovi dlužen poměrně vysokou částku 200 kop grošů českých „...dluhu spravedlivého za služby...“ (tedy výslovně se uvádí, že nešlo o peněžní půjčku!). V pramenech sice není jednoznačně řečeno, že šlo o dluh za práci na budování vodohospodářského systému, ale nenalézám jiný druh služeb, v němž by Kunát mohl Zdeňkovi z Postupic vypracovat zakázku za tak vysokou částku, která mnohonásobně převyšovala roční služné nejvyšších hospodářských úředníků tehdejších velkých dominií, pohybující se na úrovni několika desítek kop grošů. Jako nejpravděpodobnější se mi jeví Kunátovo působení na chlumeckém panství v první dekádě 16.století, neboť Litomyšl držel Zdeněk jen krátce (1508-1510) a na novohradském panství (narozdíl od chlumeckého) nebyly prováděny tak velké rybníční stavby, za něž by projektant mohl chtít odměnu ve výši mnoha desítek kop grošů. O svých 200 kop gr.čes., které mu měl Zdeněk Kostka zaplatit, se Kunát Dobřenský v letech 1535-1539 soudil se Zdeňkovým synem Bohušem z Postupic (+1557) a s Eliškou, dcerou Bohušova zemřelého bratra Viléma (+1521), roku 1535 ještě nezletilou. Bohuš Kostka z Postupic Kunátovy nároky uznal a zaplatil mu poměrnou část dluhu, tj. 116 kop 57,5 groše a 2 peníze čes. Zaplacení zbytku požadoval Kunát r.1539 na Elišce z Postupic, jakmile dospěla a vdala se (sňatek 13.1.1538) za Karla z Valdštejna. Soud byl však přerušen pro Kunátovu smrt. Viz SÚA Praha, fond Komorní soud (dále KomS) kn.č. 11 fol. A 15, tamtéž kn.č. 52 fol. M 7, též A.Sedláček, Hradky, zámky a tvrze Království českého I, Praha 1882, s.18, 192.

19) V roce 1504 držel Kunát z Dobřenic ves Pečky poblíž Kolína. Není však jisté, zda držitelem Peček byl tehdy náš Kunát mladší či jeho strýc Kunát starší. Do roku 1516 získal Pečky Bohuněk z Dobřenic, bratr Kunáta staršího (tito dva spolučetili listinu, vydanou r.1494 jejich nejstarším bratrem a otcem Kunáta mladšího, kolínským hejtmánem Janem z Dobřenic, viz pozn.č.8). Údaje o majitelích Peček viz A.Sedláček, Hradky, XII, s.279.

20) V.A.Hadač, Štěpánek Netolický, s.301: „... Když se potom rybník Tisý skutečně počal dělati a Dobřenský pro pilné zaneprázdnění při rybnících na panství kolínském a pardubickém při tom díle na Třeboni býti nemohl, svěčil

rodovou tradicí, tak pozemkovým majetkem. V Hradeckém kraji zdědil část rodových Dobřenic²¹⁾ a na počátku 16.století (zřejmě jako poručník Jana Pleského z Levína) spravoval statek Ples.²²⁾ Někdy v té době získal

pan vladař dozor nad stavbou Tisého fišmistrům Slepíčkovi a Sádlovi společně s myslivcem Štěpánkem...". Žádný pramen opět bohužel není citován. Předpokládám, že Hadačem užitý prameny se nalézají ve Státním oblastním archivu Třeboň ve fondu Velkostatek Třeboň, který dosud není zcela uspořádán. Přestože mi bylo v létě r.1994 díky laskavosti třeboňských archivářů umožněno nahlédnout do části fondu z příslušného období, žádné prameny, týkající se Kunátova působení na Třeboni, jsem nenalezl. Všechny Hadačem zmiňované zprávy se tak či onak týkají rybníka Tisého. Je dosti pravděpodobné, že retrospektivní výpověď o tom, jak to se stavbou onoho rybníka bylo, podal sám Kunát Dobřenský ve svém spisu z roku 1539, v němž žádal Rožmberky o zaplacení dluhu za zemřelého Voka z Rožmberka, a který zvláštním listem komentoval Kunátův syn Petr Čáp Dobřenský z Dobřenic (viz pozn. č.17). Ani tento Kunátův spis se mi však dosud nepodařilo objevit.

21) V době smrti Voka z Rožmberka (+1505) již Kunát z Dobřenic působil ve východních Čechách, kde se téhož roku uvádí spolu s dalšími rytíři z Hradecka a Chrudimska na soupise vojenské hotovosti, vypravené proti Šlikům (F.Palacký (ed.), Akta veřejná a sněmovní v Čechách od r.1500 do 1509, in: AČ VI, Praha 1872, č.53 s.319). Kunátovi mladšímu z Dobřenic patřil v blíže neurčené době jako dědictví po předcích i "...dvůr v Dobřenicích, na kterémž seděl...". Tento dvůr prodal za 40 kop gr.čes. sedláku Matějovi Hnidkovi. Dříve než Hnidek zaplatil, dvůr mu odebral držitel dobřenicke tvrze, Kunátův bratranec Vilém z Dobřenic. Ten také zůstal Kunátovi dlužen dalších 65 kop gr.čes. za osm koní. O ony peníze se s Vilémem v roce 1541 soudili Kunátovi synové, viz SÚA Praha, fond Komorní soud (dále KomS), kn.č.54, fol. S1-S2.

22) Kateřina a Eliška z Levína a z Plesu zapsaly r.1496 v dluhu po své smrti statek Ples (tvrz, dvůr a podací kostelní v Plesu, pustá tvrz a dvůr Zátlučky, části vsí Ples, Vyšov, Hlohov, Bezděkov, Domanovice, Šonov, Miskolezy) Janu Bořkovi z Poličan a Mlékosrb a Mikulášovi Rohovládovi z Bělé, kteří by tak po smrti obou fiktivních dlužníků onoho majetku nabyli. Zřejmě se jednalo o tzv. „vklad s prázdňným místem“ (tj. vynecháním místa pro dalšího možného nabyvatele), který byl tehdy obvyklým právním instrumentem, umožňujícím fiktivní dlužní závazek bez dalších právních důsledků zrušit. Po Kateřině smrti dala Eliška do deskového vkladu dopsat Kunáta mladšího z Dobřenic, který pak roku 1508 jménem všech věřitelů onen dlužní závazek zrušil. Předpokládám, že s onou Eliškou se Kunát někdy v oné době oženil. O rok později (1509) užíval Kunát titulaturu „na Plesu“, není však zřejmé, z jakého právního titulu. V případě předpokládaného sňatku s Eliškou z Levína by mohl vystupovat jako spolumajitel, event. jako mocný poručník Eliščin synovce či mladšího bratra, nezletilého Jana Pleského z Levína, kterému později (před r.1518) statek Ples připadl. Kunátovu sňatku s Eliškou z Levína nasvědčuje i skutečnost, že Jan Pleský z Levína výslovně označuje Kunátovy syny Jindřicha a Petra jako své „ujice“, tj. blízké pokrevní příbuzné po ženské linii jednoho z obou rodů. Janovy příbuzenské vazby známe dobře a žádnou ženu z rodu Dobřenských zde nenalzáme: jehou matkou byla Markéta ze

od Viléma Kostky z Postupic část vsi Sadová²³⁾ a od Johanky z Hustířan koupil ves Voleč.²⁴⁾

Od roku 1513 si začal Kunát Dobřenský budovat nové sídlo na Pardubicku, na hranicích pernštejnského dominia. Toho roku spolu se svým bratrem Divišem koupil od Jiříka Pávovce z Úřetína statek Valy nad Labem (Valy tvrz, dvůr, ves, Lepějovice ves, podací kostelní a pustá tvrz, část pusté vsi Crkaň).²⁵⁾

Sloupna, provdaná po smrti Janova otce za Mikuláše Brloha z Brloha; za manželku si Jan Pleský z Levína vzal Kateřinu, dceru Jana Vyšehněvského ze Solče. S tou se oženil na základě svatební smlouvy z 11.11.1524, kterou jako ručitelé za věno spolupřečetili i Kunát mladší z Dobřenic a jeho syn Jindřich (KomS 8 A 10, C 1). Jako spojovací článek pro příbuzenský vztah, opravňující k užívání příbuzenského označení „ujec“, připadá v úvahu jen matka Jindřicha a Petra Dobřenských (tj. manželka Kunáta mladšího z Dobřenic), pocházející z rodu rytířů z Levína. Jiné vysvětlení, než že jí byla Eliška z Levína, nenalzáme. Viz A.Vavroušková (ed.), Kvaterní trhový běžný černý 1541-1542, Desky zemské ř.1, sv.1, Praha 1941, s.130, 257; A.Profous, Místní jména v Čechách, III, Praha 1954, s.374, SÚA Praha, fond Desky zemské větš (dále DZV), kn.č.249 fol. A 1. Po smrti Jana Pleského z Levína (+1540) vedli Kunátovi synové se svými příbuznými o jednotlivé části Janova dědictví (Ples, Choltice, finanční aktiva) vleklé spory, viz P.Vorel, Dobřenská z Dobřenic pány na Cholticích, Informační zpravodaj Klubu přátel pardubického muzea 1984, č.1, s.7-10; kapitola IV-b: „Dědictví Jana Pleského z Levína“ in P.Vorel, Z dějin Valů, II, s.23-28 a pozn.75-94 na s.58 (zde i přesné citace četných archivních pramenů k oněm majetkovým sporům).

23) Sadová, tehdy pustá ves, z níž Kunátovi náležela jen blíže neurčená část. Koupil tohoto majetku od Viléma Kostky z Postupic retrospektivně dokládá zmínka z deskového vkladu z roku 1528: „...jakž mu dsky trhové... na dědiny v Sadové od Viléma Kostky z Postupic svědčí...“. Tento převod je třeba klást do doby po roce 1510, kdy zemřel Zdeněk Kostka z Postupic a jeho synové se ujali majetku, a před rok 1521, kdy zemřel sám Vilém. Nelze vyloučit, že mohlo jít o postup pozemkového majetku jako úhrada za Kunátova aktiva u Kostků z Postupic z doby před rokem 1510 (viz pozn.č.18).

24) Rozsáhlejší transakci majetku provedl Kunát Dobřenský s Johankou z Hustířan zřejmě před rokem 1513. V tržní ceně 250 kop gr.čes. jí postoupil peněžní rentu, která mu náležela na několika vesnicích (roční platy 10 kop grošů v Haškově Lhotce a 16 kop grošů ve Staré Vodě, Rohovládově Bělé a v Mokrému); naopak od Johanky z Hustířan koupil celou ves Voleč na Pardubicku. Jeden z jeho poddaných odváděl roční plat 15 grošů českých k faře v Rohovládově Bělé, kterážto povinnost byla po koupi vsi Rohovládkovy Bělé Vilémem z Pernštejna (kupoval ji po částech v letech 1513 a 1518) připsána do nejstaršího urbáře pardubického panství (ves Bělá, podací kostelní, SOA Zámorsk, fond Velkostatek Pardubice, kn.č.1511, fol.389v: „... zvláště člověk páně Kunátův platí každého úroku k tomu záduší po 15 gr.čes....“). Tento plat je zmíněn i při pozdějším Kunátově prodeji Voleče Vojtěchovi z Pernštejna (viz pozn.č.35).

Tato koupě nejspíš proběhla se souhlasem, event. za zprostředkování Viléma z Pernštejna. Vilém ve stejné době dokupoval vesnice v okrajových částech pardubického panství²⁶⁾ a valský statek nemohl ujít jeho pozornosti: vytvářel klín mezi pernštejnským majetkem jižně od Labe (Jezbořice) a přeloučskou zástavou, kterou Vilém v brzké době hodlal vyplatit. Navíc k němu náležel i přívoz a dosti rozsáhlý úsek řeky Labe a co víc - šlo o území s mimořádně vhodnými podmínkami pro stavbu rybníků, jedno z mála příhodných míst, které bylo v okolí Pardubic na jih od Labe k dispozici (hlavní rybníční pánev se nalézá severně od řeky). Koupí Valů Kunátem mladším z Dobřenic lze proto považovat za jeden z případů, kdy Vilém z Pernštejna umožňoval svým úředníkům či dvořanům nabývat pozemkový majetek v sousedství pernštejnských dominií. Získával tak pozemkové sousedy, kteří k němu byli ve služebném poměru či jinak závislí.²⁷⁾

Zřejmě není náhoda, že datum koupě valského statku se shoduje s rokem, kdy byly započaty rozsáhlé stavební úpravy Opatovického kanálu, největšího umělého vodního toku na Pardubicku, zásobujícího vodou velké rybníky v ohbí labského oblouku. Vilém z Pernštejna dal tehdy kanál podstatně rozšířit a prodloužit, aby získal dostatek vody pro nové velké rybníky na západě panství. Budování nového labského jezu v roce 1513 je archivně doloženo, byť jen náhodnou zmínkou, jako Kunátova

25) DZV 7 A 10; obnovený vklad z roku 1545, jímž Eliška Pávovcová z Úřetína vložila bratřím Jindřichovi a Petrovi z Dobřenic do desk zemských majetek, který kdysi její zemřelý bratr Jiřík Pávovec z Úřetína prodal za 1200 kop grošů již zemřelým bratřím Divišovi a Kunátovi mladšímu z Dobřenic (otci Jindřicha a Petra). Ověřený opis tohoto vkladu z roku 1570 viz SOA Zámorsk, fond Velkostatek Chotlice, karton č.9. Skutečný rok koupě Valů bratry Dobřenskými zde není uveden. Dokládá jej retrospektivně až majetkový spor majitelky Valů Sabiny Kunhuty Lukavské z Lukavic s Romediem Thunem, držitelem sousedních Chotlic, vedený v letech 1675-1679. V něm Sabina na základě tehdy shromážděné bližší necitované dokumentace dokládala, že její předkové, rytíři Dobřenští z Dobřenic, drželi valský statek od roku 1513 (viz pozn.č.49)

26) P.Vorel, Nejstarší urbář pardubického panství a jeho vypovídají hodnota o vývoji města Pardubic v letech 1506 až 1516, Pardubice 1990, zvl. mapa na s.7 „Panství Kunětická hora - Pardubice v době I.pernštejnského urbáře (2.část: koupě z let 1507-1514)“. V širších souvislostech též viz P.Vorel, Vývoj pozemkového majetku pánů z Pernštejna v 15.-17.století, in: P.Vorel (red.), Pernštejnové v českých dějinách (Sborník příspěvků z konference, konané 8.-9.9.1993 v Pardubicích), Pardubice 1995, s.9-75; zvl. tab.XVIII-a č.65-71 s.68.

27) Např. viz P.Vorel, Václav Vopršal ze Zher, dvořan Viléma z Pernštejna, Časopis Společnosti přátel starožitností - Muzejní a vlastivědná práce 102, 1994, č.1, s.26-34.

stavba.²⁸⁾ Považuji však za velmi pravděpodobné, že Kunátova účast na projektování a stavbě pardubických rybníků v té době byla mnohem významnější. I kdyby koupě valského statku roku 1513 nesouvisela se započatím další fáze rozšiřování pardubické rybníční soustavy, těžko věřit, že by Vilém z Pernštejna v době intenzivní výstavby rybníků na svém panství nevyužil služeb zkušeného rybníkáře, jehož kvality znal již řadu let, resp. od dob Kunátova působení na Kolíně. Krom toho na Pardubicku v oně době není kromě Kunáta Dobřenského doložena dlouhodobá přítomnost jiného významnějšího rybníkáře.²⁹⁾ Známa pardubická rybníční registra, založená roku 1494,³⁰⁾ i další prameny, sice dokládají řadu jmen, většinou však jde o vrchnostenské úředníky, kteří se účastnili jednání ohledně náhrady za poddanské pozemky, znehodnocené vodními díly. Tedy šlo o úřednickou agendu, která s projektováním rybníčních staveb bezprostředně nesouvisela, ale reflektovala až jejich důsledky.

Hlavní osobu "výkonného aparátu", zajišťujícího na pardubickém panství údržbu rybníků a produkci a prodej ryb, představoval již na počátku 16.století fišmistr Jan Vlček. Šlo o zajímavou osobnost, vzešlou z poddanských poměrů. Jan Vlček působil na pardubickém panství v této funkci po řadu desetiletí a řídil pardubické rybníkářství i v pokročilem věku, až do druhé poloviny 16.století.³¹⁾ Není však doložen jako projektant velkých vodních děl.

Kunáta mladšího z Dobřenic nenalzáme mezi stálými úředníky pardubického velkostatku, odpovídajícími za nějaké odvětví režijní výroby či peněžní nebo správní agendu.³²⁾ Předpokládám tedy, že i pro Pernštejny pracoval formou dílčích zakázek, jak je to doloženo i v případě jeho

28) Poddanému Markovi z Opatovic byla roku 1513 dána náhrada za 4,5 provazce jeho pozemků, poškozených těžbou „mastnice“ (jílů) „...když pan Kunát splavy dělal...“. AČ XVII s.509.

29) Působení pozdějšího jihočeského rybníkáře Mikuláše Rutarda z Malešova na Pardubicku na počátku 16.století není z dochovaných pramenů dostatečně průkazné. Viz E.Janoušek, Rybníkářské dílo Krajířů v jižních Čechách, Časopis Společnosti přátel starožitností 58, 1950, s.8-24, zvl. s.16. Z osobností, které jsou spojovány s českým rybníkářstvím první poloviny 16.století, se v Kunátově době na Pardubicku objevují Jirí Peřina z Malíčína a Jan Mřen z Čechtíc.

30) Starší část zmiňovaných rybníčních register (pro léta 1494-1520) vydal v edici F.Dvorský (ed.), Registra rybníčná na panství kunětickohorském, pardubickém a novobydžovském z let 1494-1520, in: AČ XVII, Praha 1899, s. 459-538.

31) K osobě Jana Vlčka viz F.Šebek a kol., Dějiny Pardubic I., s.91, 139, 187, 202.

32) S úředníky velkostatku byl Kunát z Dobřenic zřejmě v bližším kontaktu, neboť v pramenech patrimoniální provenience je označován jen křestním

služeb pro jiné české pány. Významné postavení však na Pardubicku zaujal Kunátův bratranec Václav Dobřenský z Dobřenic, který v polovině dvacátých let 16.století zastával post hejtmána pardubického panství.³³⁾

Do smrti Viléma z Pernštejna (+1521) byla rybníční soustava na Pardubicku z větší části dokončena a další velké rybníky se zde další bezmála tři desítky let nestavěly. Předpokládám, že Vilémův syn Vojtěch z Pernštejna Kunátových služeb užíval k rybníkářským stavbám na svých dalších českých panstvích, byť je pro toto tvrzení k dispozici zatím jen jediný archivní doklad: Úředníci královské komory v roce 1530 vyzvali Kunáta z Dobřenic k projektování blíže neurčeného vodního díla a žádali Vojtěcha z Pernštejna, který tehdy Kunáta zaměstnával na Novém Městě nad Metují, aby jej pro tuto práci uvolnil. Z toho lze soudit, že povědomí

jménem jako „...pan Kunát...“, a to i v případě, kdy šlo o finanční záležitost (viz citované pasáže v pozn.č.24 a 28). Tato skutečnost svědčí o dlouhodobějším kontaktu, při kterém k identifikaci jedince postačovalo jen křestní jméno. Plnou titulaci je uváděn jen výjimečně, např. v zápise z jednání z roku 1514. Tehdy vystupoval spolu s Pavlem Vanišem ze Ždánic, úředníkem pardubického velkostatku, jako prostředník v majetkovém sporu mezi pernštejnskými poddanými z Račic s poddanými Kunaty Vlka z Hoříněvsi a na Máslojedech. Zde však bylo upřesnění nutné kvůli shodě křestních jmen s Kunátem Vlkem Hoříněveským (viz Vs Pardubice, kn.č.1506, fol.19). Jednoznačná identifikace, tedy pan Kunata (resp. Kunát) = Kunát mladší z Dobřenic je zřejmá z té části druhého z pernštejnských urbářů (asi z roku 1522) kde jsou popisovány příslušné úseky Labe, náležející k pardubickému panství. Část řeky o délce asi 3 km patřila k valskému statku, tj. úsek od zaniklé vsi Crkaň až ke Přelouči. Souvislý úsek Labe, táhnoucí se od od hranic Hradce Králové a rozdělený na 31 dílů, pronajímaných poddaným rybářům, byl tak u Valů přerušen. Počátek dalšího dílu řeky, patřícího Vilému z Pernštejna, tj. úsek od Přelouče dále na západ, je v urbáři vymezen slovy „...od Labe, kterýž drží pan Kunata k Valu...“ (Vs Pardubice, kn. č. 1512, fol.362). Editor urbáře z nepochopení souvislosti vydal onu pasáž v podobě „...k valu...“, jako by se jednalo o nějaký terénní objekt, tj. např. mezník v podobě zemního valu (AČ XVII s.453). Nepochybně však jde o místní jméno, užívané v oné době jak v podobě množného, tak jednotného čísla (Valy i Val, v 6.p.sg. alternativně Vale i Valu, v 6.p.pl. Válech i Valích). K dataci koupě statku Valy Kunátem mladším z Dobřenic blíže viz pozn.č.25. Pouze pod křestním jménem je Kunát mladší z Dobřenic uváděn v patrimoniálních pramenech pardubického velkostatku až do sklonku svého života, viz např. zápis ze sirotčí knihy (Vs Pardubice, kn.č.314, fol.205v, 1538, městečko Přelouč): „... Někakej Simon, mlynář, jsa v nájmu na třetině ve mlejně pod panem Kunatou na Valich, umřel. Zůstal po něm jeden sirotek Duchek a máti jeho Dorota. Ti mají dluhu po otci svém u pana Kunaty na Vale 8 kop, ručí za to Voček z Veselí, člověk pana Pleskýho...“. Též viz text, citovaný v pozn. č.24.

33) AČ XX s.386, A.Sedláček, Hradý XII, s.72.

o Kunátových rybníkářských schopnostech překračovalo hranice oblasti jeho bezprostředního působení.³⁴⁾

V letech 1527-1528 prodal Kunát Dobřenský svůj pozemkový majetek, roztroušený poblíž pernštejnských dominií, Vojtěchovi z Pernštejna: Jednalo se o již zmíněnou ves Voleč, koupenou kdysi od Johanky z Hustířan, část pusté vsi Sadová³⁵⁾ a statek Jesenice, který získal krátce předtím od Jana mladšího Straky z Nedabylic.³⁶⁾ Svému příbuznému (bratranci) Vilémovi z Dobřenic prodal i dvůr v rodových Dobřenicích.³⁷⁾ Ponechal si jen statek Valy nad Labem, jehož se stal po smrti bratra Diviše (+1522)³⁸⁾ jediným majitelem, nějaký čas užíval i část areálu tvrze ve Vyšehněvicích na Pardubicku.³⁹⁾

Ačkoliv se dochovalo poměrně málo pramenů, dokumentujících stavební a projektovou činnost Kunáta mladšího z Dobřenic na velkých dominiích, máme shodou okolností k dispozici zajímavé doklady, týkající se budování vodních děl na jeho vlastním pozemkovém majetku. Ve srovnání s velkými rybníčními díly v jižních Čechách či na Pardubicku se

34) SÚA Praha, fond Sbirka autografů I, sign. Pernštejn 1.150. Plné znění listu připojeno v edici v příloze č.2.

35) Celu ves Voleč a část pusté vsi Sadová prodal Kunát mladší z Dobřenic Vojtěchovi z Pernštejna za 750 kop gr.čes. r.1528, viz DZV 6 B4.

36) Prodej statku Jesenice (tvrz, dvůr a část vsi) 11.10.1527 Vojtěchovi z Pernštejna viz DZV 6 B3, regest in AČ XX s.333. Onen majetek však Kunát nabyt až po roce 1524, neboť ještě tehdy se Jan ml. Straka tituloval "na Jesenici", viz J.Čelakovský (ed.), Registra soudu komorního z let 1524-1526, in: AČ XXXIII, Praha 1918, č. 5743 s.191.

37) Viz pozn.č.21.

38) Po bratrově smrti se Kunát soudil s příbuznými o část jeho pozůstalosti, např. s Divišovou tchyní Annou ze Svojkova, matkou jeho vdovy Žofky z Onšova. Viz J.Čelakovský (ed.), Registra soudu komorního z let 1519-1524, AČ XXXII, Praha 1915, č.3462-3463, s.130. Další četné Kunátovy drobné majetkové spory (i s příbuznými) viz tamtéž č.3127 s.22, dále J.Čelakovský (ed.), Registra soudu komorního z let 1524-1526, AČ XXXIII, Praha 1918, č.5980 s.249, č.6002 s.253, č.6276 s.360 č.6444 s.404, č.6532 s.423.

39) Jan z Pernštejna koupil r.1538 statek Vyšehněvice (tvrz, dvůr, ves, k tomu mlýn a část vsi Žaravice) od Jindřicha Střely z Rokyc. Někdejší poplužní dvůr byl smlouvou z 3.5.1539 prodán za 190 kop gr.míš. sedláku Tomášovi z Volče. Tomášovi byl postoupen: „... dvůr jeho milosti páně s půl druhejm lánem rolí a v tom i lúky sou v Vyšehňovicích, s domem hospodářským, kterejž na tvrzi jest, i s tím zadním srubem i komorami až po ten dům, kterejž dán panu Kunatovi...“ (Vs Pardubice, kn.č.1516, fol.256v). Je však možné, že Kunát užíval část vyšehněvicke tvrze i dříve, před rokem 1538. Jednak blíže neurčená část vsi Vyšehněvice prokazatelně náležela Janu z Pernštejna již před rokem 1536, kdy tehdejší majitel vsi, Jindřich Střela z Rokyc, pohnal před komorní soud Věslava ze Solče, syna předchozího majitele obce, kvůli gruntům, které ve Vyšehněvicích získal Jan z Pernštejna. Krom toho

jedná jen o nevýznamné stavby, přesto považují za vhodné věnovat se jim na tomto místě podrobněji. Jednak jde o dílo osobnosti, již je tato studie věnována, jednak se přímých pramenů, týkajících se budování vodních děl na malých rytířských statcích, dochovalo pro první polovinu 16.století v našich zemích jen poskrovnu. Proto jsem k této studii připojil i poměrně rozsáhlou ediční přílohu. Kunátovy smlouvy s jeho pozemkovými sousedy z třicátých let 16.století jsou zajímavé nejen vzhledem k doložené oborové terminologii, ale dokládají, jakou překážkou byla pro zájemce o stavbu rybníků cizí majetková držba. Probíhala nejen arondace velkých dominií, která byla podmínkou pro fungování rozsáhlých vodohospodářských systémů. I rybníční díla na menších rytířských statcích si vynuocovala úpravy vzájemných hranic, mizely drobné územní enklávy, které byly pozůstatkem ve středověku obvyklého rozdělení vesnic mezi více majitelů.

Na svém nevelkém statku vybudoval Kunát z Dobřenic relativně velkorysý rybníční systém, jehož hlavním zdrojem vody byl Zlatý potok, přivádějící do Labe vodu z Železných hor. Mělké údolí Zlatého potoka přehradil kaskádou čtyř velkých násadních rybníků (Valský, Hluboký, Páral, Lepějovský), které ležely v těsné blízkosti a vytvářely takřka souvislou vodní plochu, rozdělovanou jen rybníčními hrázemi. Na horních tocích menších potoků, které se do těchto rybníků vlévaly, vznikly menší rybníčky, většinou tvořící také kaskádu vodních děl. Původní Zlatý potok, jehož mohutné jarní přívaly vod by ohrožovaly hráze rybníků, převedl Kunát do nového koryta, vyhloubeného na úpatí Bílého kopce.

Nejnižší položený rybní Valský (nazývaný také Mlýnský podle rybníčního mlýna, poháněného jeho vodou), byl nejspíš dokončen do roku 1524. Po mohutné rybníční hrázi vedla (a dodnes vede) hlavní komunikace ve směru Pardubice - Přelouč. Kunátovi bylo v roce 1524 králem Ludvíkem uděleno právo vybírat ve Valech silniční mýto z cestujících, ze zboží i z dobytka, zdůvodněné tím, že Kunát onu silnici upravil a zkvalitnil, především ve vztahu k překonávání vodních překážek (mosty přes vodní toky, stavba hatí v bažinách u zaniklé vsi Crkaň).⁴⁰⁾ Je proto velmi pravděpodobné, že udělení mýta (předpokládám intervence Vojtěcha z Pern-

patřili Vyšehněvští ze Solče, jimž Vyšehněvice náležely do roku 1534, do okruhu nejbližších příbuzných Kunáta Dobřenského (viz pozn.č.22). Vzhledem k tomu, že Kunátovi až do roku 1528 náležela sousední ves Voleč, kde žádné sídlo neměl, není vyloučeno, že dohoda o užívání části tvrze ve Vyšehněvicích mohla být uzavřena již mezi Kunátem a Vyšehněvskými z Solče, tj. před rokem 1534. Shrnutí známých fakt k osudům zdejší tvrze v populární formě viz P.Vorel, Jak si ve Vyšehněvicích zbourali tvrz, Pernštejn, 15.6.1992.

štejna při královské kanceláři), které znamenalo pro vlastníka tohoto práva nezanedbatelný finanční přínos, mohlo souviset s dokončením hlavní čelní hráze Valského rybníka.⁴¹⁾ Z komunikačního hlediska nebylo možné v oněch místech jezdit jinudy, než po zpevněné rybníční hrázi, neboť mokřinatá údolní niva Zlatého potoka bývala (zvláště v deštivém období) neprůjezdná. Svedení Zlatého potoka do nového umělého koryta proběhlo před dokončením Valského rybníka, neboť kanál obtéká v hluboké průrvě východní poboční hráz. Změna koryta vodního toku se odrazila také v jeho názvu, neboť pro část potoka, tekoucí v umělém kanále, se začalo užívat pojmenování Struha (tj. termín, označující původně umělý vodní kanál, namísto slova potok, užívaného pro přírodní tok).

O existenci dalších dvou velkých rybníků (Hluboký, Páral) máme doklady až z poloviny 16.století. Jejich vybudování kladu také do doby Kunáta mladšího z Dobřenic, neboť všechny zdejší rybníky vytvářely jeden vodohospodářský systém. Rybníky Hluboký⁴²⁾ a Páral⁴³⁾ ležely však uvnitř teritoria Kunátova statku a případné stavební úpravy se dotkly jen dominiálních pozemků či majetku vlastních poddaných.

Do roku 1530 Kunát pokryl rybníky prakticky všechna místa uvnitř svého dominia, kde to bylo možné. Při stavbě dalších děl již začal zasahovat na území svých pozemkových sousedů. Zde se nové rybníční stavby či

40) Listinu z roku 1524, uloženou ve Státním oblastním archivu Zámorsk, fond Velkostatek Choltice, listina č.1, zpřístupnil v edici Z.Bičík, Neznámá listina krále Ludvíka z roku 1524, Pochodeň 1970, č.238, s.5. Podrobněji k vývoji valskeho mýta viz P.Vorel, Silniční mýto ve Valech (edice neznámé listiny císaře Rudolfa z roku 1577), Zprávy Klubu přátel Pardubicka 18, 1983, č.5-6, s.101-105. Schema rozmístění dnes již zaniklých rybníků na Kunátově valsckém statku viz P.Vorel, Z dějin Valů nad Labem III, Pardubice 1987, s.26.

41) Existenci tohoto rybníka již v roce 1538 dokládá zmínka o mlýnu, který byl jeho vodou poháněn (viz pozn.č.32). Výslovně je zmíněn jako Mlýnský rybník ve věnním zápise Kunátova syna Petra Čápa Dobřenského jeho manželce na 312, 5 kop gr.čes., ujištěných na valsckém statku (29.5.1544, DZV 5 H 29).

42) Tento rybník je pod jménem "Hluboký staromlejský" zmíněn poprvé v témže deskovém vkladu z r.1544 (viz pozn.č.41). Přívlastek "staromlejský" nasvědčuje tomu, že zde byl původně situován rybníční mlýn, tj. že onen rybník mohl být vývojově starší, než Valský. Po vzednutí Valského rybníka dosahovala jeho hladina až k hrázi Hlubokého rybníka a mlýn tu z technického hlediska těžko mohl existovat.

43) Rybník Páral je poprvé výslovně doložen až v hraničním sporu z let 1572-1586, nicméně již v konstrukci hráze rybníka Lepějovického, výrazně rozšířovaného r.1530, se počítalo s tím, že jedna z jeho výpustí bude sloužit jako doplňující zdroj vody pro rybník Páral. Hlavní zdroj vody pro Páral přitékal z lesů od Březinského rybníka. Viz P.Vorel, Z dějin Valů II, s.50-53.

změna vodního režimu dotkly cizího majetku a musely být řešeny směnou pozemků či jinou dohodou.

Valský statek, jak již bylo řečeno, představoval v Kunátově době územní klín uvnitř pernštejnského panství Pardubice. Severní hranici Kunátova majetku tvořilo Labe, za nímž se nalézaly vesnice, příslušející k bohdanečské rychtě pardubického panství. Na východ od Valů se rozkládaly vsi jezbořické rychty a na západ přeloučská rychta. Na jihu s valským statkem sousedil statek Choltice, patřící tehdy Pavlu Choltickému z Újezda, a na jihozápadě statek Štěpánov, náležející Čenkovci Šťelovi z Rokyc. V důsledku rybníčních staveb byl Kunát nucen upravit východní, jižní i západní hranici svého statku.

Nejkomplikovanější smlouvu uzavřel 9.května 1530 s Pavlem Choltickým z Újezda.⁴⁴⁾ Netýkala se totiž jen směny pozemků, ale i úpravy vodního kanálu. Kunát vybudoval na Pavlově teritoriu na Choltickém potoce jez a vedl od něj vodu asi 1,5 km po Pavlově území (po katastru vsi Veselí) do rybníka Lepějovského, který tehdy podstatně rozšířil. Nový umělý kanál se stal hlavním a regulovatelným zdrojem vody pro celou rybníční soustavu. Kunát byl proto ochoten postoupit Pavlovi rozsáhlé plochy lesů a luk na hranici jejich statků a již dopředu souhlasil s případnou stavbou vodních děl na choltickém panství, i kdyby zasahovala na území jeho statku.

Přestože se smluvní strany dohodly na vložení oné smlouvy do desk zemských, nestalo se tak a Kunát se soudně dožadoval intabulace krátce po jejím sepsání. V roce 1533 získal v této při "stané právo", protože Pavel Choltický se k soudnímu jednání nedostavil. 27.října 1533 vydal Kunát svému synu Petrovi "mocný list", jímž "...zmocnil syna svého na místě svém, aby též právo stané před pány úředníky menšími desk zemských provozoval...". Snaha o větší právní ujištění oné smlouvy zřejmě vyplývala ze skutečnosti, že Pavlu Choltickému byla v roce 1532 pro dlouhy konfiskována část jeho majetku, včetně tří usedlostí ve Veselí.⁴⁵⁾ Přes

44) DZV 250 M 12r-14v, opis z 23.9.1678 viz SOA Zámorsk, Vs Choltice, karta č.9 Viz edice v příloze, text č.1. Edice zpracována podle deskového vkladu z roku 1550, pozdější opis z roku 1678 není zcela přesný.

45) "Odhádání" části majetku Pavla Choltického z Újezda provedl místokomorník Království českého Burian Medek z Valdeka 8.července 1532 (vklad z r.1546 viz DZV 6 F 15v). Hynek Haugvic z Biskupic tak získal jako úhradu za své pohledávky u Pavla Choltického pět usedlostí v Cholticích, šest usedlostí ve Svinčanech a tři ve Veselí. Zbývající část Pavlova majetku (včetně zbytku vsi Veselí) získal za bližší nejasných okolností před rokem 1536 Jan Pleský z Levína, zřejmě Kunátův synovec (viz pozn.č. 22). Po jeho smrti Dobřenští choltické panství převzali, ale rozhodnutím zemského soudu bylo

pozemky jedné z nich kanál také tekla a změna majitele dávala tušit možné právní komplikace. Později se podařilo KUnátovým synům zbývající část vsi Veselí získat a spolu s ní i většinu území, po němž kanál tekla, byť zřejmě jen jako malý zlomek z očekávaného dědictví po jejich příbuzném Janu Pleském z Levína. Na sklonku třicátých let 16.století se Dobřenští na novém majiteli Choltic, podkomořím Jiřím Gerštorfovi z Gerštorfu,⁴⁶⁾ domáhali vložení smlouvy z roku 1530 do desk zemských,⁴⁷⁾ což se podařilo až v roce 1550 (viz edice, příloha č.1).

Po smrti Petra Čápa Dobřenského (+1555) musela však jeho sestra Kunka z Dobřenic, teta a poručnice Kunátových vnoučat, valskou část vsi Veselí prodat, a to svému vzdálenému příbuznému Zdeňkovi z Dobřenic.⁴⁸⁾ Při tomto prodeji Veselí v roce 1559 byla znovu o vodním režimu uzavřena dohoda, v níž je přesně popsáno, o jaký vodní kanál jde: "...struha, která jde od Medenice, rybníka páně Bernardova Gerštorfova, k Luské-

přičeno jiným příbuzným Jana Pleského z Levína, od nichž je koupil Jiřík Gerštorf z Gerštorfu. Viz P.Vorel, Dobřenští z Dobřenic pány na Cholticích (pozn.č.22).

46) P.Vorel, Vznik a formování choltického panství v předbělohorském období, Informační zpravodaj Klubu přátel pardubického muzea, 1987, s.1 až 12 a P.Vorel, Gerštorfové na Cholticku, Genealogie a heraldika 1986, č.2, s.175-186.

47) Již 23.8.1537 psal Kunátovi mladšímu z Dobřenic v "ceduli řezané" Jiřík Gerštorf z Gerštorfu, který již tehdy spolu se sousedním statkem své manželky (Svojsice) vlastnil i část někdejšího majetku Pavla Choltického, že je již Pavel po smrti a že se "... vyhledatí nemůže, byla-li ta smlouva od něho do desk vložena...". Údržba kanálu, protékajícího přes pozemky více majitelů, se neobešla bez problémů, proto Petr Dobřenský usiloval po shoření desk zemských i o obnovení vkladu této smlouvy (ať již byla v deskách zemských před rokem 1541 zapsána či ne). Listem z 5.listopadu 1549 vyzval Kunše Bohdanečského z Hodkova a na Žlebích a Talacku z Ještětic (jakožto držitele bližší neuvedené části majetku Pavla Choltického), aby smlouvu vložili do desk zemských čtyř týdnů, "...dle nového o deskách nařízení sněmovního je napominajíc...". Petrův chvat měl zřejmě své opodstatnění, neboť již o několik dní později, 9.listopadu 1549, obdržel výhrůžný dopis od Jiřika Gerštorfa, který zakazoval Petrovi z Dobřenic a jeho služebníkům vstup na Gerštorfovy pozemky, na nichž chtěl Dobřenský provádět úpravy napájecí strouhy Lepějovického rybníka. Bližší podrobnosti jsou nám bohužel utajeny. 19.května 1550 byla smlouva z roku 1530 vložena Petrem Dobřenským do desk zemských, a to do kvaternu č.250 "kdež sami sobě kladou". Regesta písemností z let 1533 až 1549, týkajících se sporů o vklad smlouvy z roku 1530 do desk zemských, viz rukopis "Paměť strany smlouvy o stav a náhon vody na rybník Lepějovský" z roku 1549 in SOA Zámorsk, fond Velkostatek Choltice, kart.č.9.

48) DZV 54 B 10-11. Kunka prodávala část vsi Veselí s výsadní krčmou a bližší neuvedeným počtem gruntů za 750 kop gr.čes. V hotovosti nebylo placeno nic, Zdeňk si odečetl svou starou pohledávku u zemřelého Petra Dobřenského ve výši 500 kop a přejal na sebe pasiva sirotků ve výši 250 kop.

mu rybníku a od Luského rybníka k Lepějovickému velkému rybníku...". Kanál měli držitelé Valů i Veselí společně čistit, k čemuž zavázali i své následovníky. Z Luského rybníka neměla být voda vypouštěna jinam, než do Lepějovického. Při porušení této dohody si obě strany stanovily pokutu ve výši 5 kop grošů českých. V roce 1613 byla sice ona část vsi Veselí přikoupena zpět k valskému statku Maruškou Dobřenskou z Bubna, manželkou Kunátova pravnuka Jindřicha Kunáta z Dobřenic, nicméně spory o "Kunátův kanál", přivádějící vodu do Lepějovického rybníka, pokračovaly ještě ve druhé polovině 17. století.⁴⁹⁾

V roce 1534 uzavřel Kunát mladší z Dobřenic další smlouvu s Janem z Pernštejna.⁵⁰⁾ Ta upravovala hranice valského statku na východě, kde Kunát stavěl kaskádu malých plodových rybníků v okolí zaniklé vsi Crkaň. Kvůli tomuto projektu Kunát směnil pozemky s pernštejnskými poddanými ze sousedních vsí Bezděkov a Opočinek a navíc daroval bezděkovské obci kus lesa. Tato smlouva přináší řadu konkrétních údajů pro lokalizaci zaniklé vsi Crkaň.⁵¹⁾ Smlouva z roku 1534 upravovala hranice Kunátova statku i na západě, kde chystal stavbu velkého rybníka, později pojmenovaného Houser.

Stavba rybníka jménem Houser si vynutila i úpravu hranic se statkem Štěpánov zvláštní smlouvou, kterou Kunát uzavřel s Čěnkem Střelou z Rokyc někdy nedlouho po roce 1534.⁵²⁾

49) V roce 1675 pohnala Kunátova pra⁶³⁾vnučka Sabina Kunhuta Lukavská z Lukavice před zemský soud majitele choltického panství, Romedia Konstantina z Thunu, že jí zastavil přítok vody do Lepějovického rybníka a tím způsobil řadu škod. Poukazovala na smlouvu z roku 1530, podle níž byl Romedius (jakož následník Pavla Choltického) povinen tuto vodu pouštět. Thun argumentoval tím, že podle smlouvy z r. 1530 byla Sabina povinna struhu čistit, což nečinila. Učpaná struha mu zaplavovala pozemky, proto do ní přestal vodu pouštět. Soud tento argument akceptoval. "Naoplátku" Thun zažaloval Lukavskou, že neoprávněně drží pozemky, které Pavel Choltický dostal směnou ve zmíněném roce 1530 (louka Netkovská, les Rychtářovský a rybník Březinský). Jejich tehdejší poloha v terénu byla prokazována výpověďmi nejstarších poddaných, žijících v blízkých vesnicích. Spory se táhly až do roku 1679 (podrobně k tomu viz P.Vorel, Z dějin Valů nad Labem III, Pardubice 1987, s.35-37).

50) Originál smlouvy uložen in SOA Zámorsk, fond Velkostatek Choltice, karton č.9. Viz edice v příloze, text č.3.

51) Z.Bičík, Zaniklá ves Crkaň u Přelouče, Historická geografie 5, 1970, s.99-103. Autor tehdy text zmíněné listiny nevzal v úvahu. Srovnání jejího obsahu s terénní situací umožňuje přesnější určení polohy zaniklé vsi, viz P.Vorel, Pozůstatky pluziny zanilé vsi Crkaň na Pardubicku, rkp., připravený k tisku, 1996.

52) Text této smlouvy mi zatím není znám. Její existence je však zmíněna v deskovém vkladu, jímž Kunát Dobřenský (+1539) postoupil v dluhu 100

I když krátce po smrti Vojtěcha z Pernštejna (+1534) uzavřel Kunát s jeho bratrem a dědicem Janem z Pernštejna výše zmíněnou smlouvu o směně pozemků, v Janových službách se již s našim rybníkářem nesetkáváme. Existují však zlomkovité doklady o jeho práci pro pro další domácí panstvo. Realizace jeho projektu je archívně doložena na panstvích Šebestiána z Weitmille a na Chomutově a Václava Hasištejnského z Lobkovic a na Líčkově.

Když Kunát mladší z Dobřenic pro Šebestiána z Weitmille někdy před rokem 1537 na liběšickém panství na Litoměřicku vyměřoval struhu, kterou se měla vést voda na rybník, nalézající se proti vsi Vrbiče,⁵³⁾ ohrožoval jej koněm Kryštof Sataněš z Drahovic, žijící na dvoře v nedaleké vsi Střížově (Střežově). Spor byl urovnán prostřednictvím Šebestiána z Weitmille až roku 1539.⁵⁴⁾

kop gr.čes. valský statek svým synům Jindřichovi a Petrovi. Zatímco ve smlouvě s Pernštejnem z roku 1534 ještě není velký rybník na západní hranici valského statku označen jménem, smlouva se štěpánovským Střelou již hovořila o rybníku jménem Houser. Z toho usuzují, že vznikla až po roce 1534. Viz DZV 250 L 23, vklad z roku 1549, vlastní převod do roku 1539: "...i také s smlouvou, kterouž též Kunát s někdy Pavlem Choltickým učinil o oddání o rybník Lepějovický a na něj vody vedení tak, jakž smlůva pečetená o to šíře ukazuje, též smlůvu, kterouž též Kunát učinil s Čěnkem Střelou z Rokyc na Štěpánově o rybník, řečený Houser...". Výslovná zmínka o existenci těchto smluv, týkajících se změny hranic a vodohospodářského systému, v majetkovém převodu tohoto typu, dokládá značný význam, jaký jim byl Kunátem samotným přikládán a jaký vskutku měly pro bezproblémový chod rybníčního systému valského statku. Pozdější soudy držitelů valského statku s majiteli choltického panství, týkající se právě rybníků na hranicích dominií a odvolávající se na staré smlouvy Kunáta Dobřenského, jsou toho dokladem (viz pozn.č.43, 47 a 49).

53) Kunátova obsilka k soudu ze 7.2.1537 a záznamy o projednávání sporu viz KomS 51 K 9. Z jiných pramenů víme, že Šebestián z Weitmille roku 1539 také upravoval rybníční systém v okolí vsi Polerady. Stavbou strouhy zatopil pozemky poddaných Bartoloměje z Veledubic a nedal jim náhradu, stejně jako neprovedl zvýšení hrází rybníka Nadýmače nad Polerady (DZM I B 17-18). Kunátova účast na těchto stavbách však doložena není, ač byl s Šebestiánem i tehdy v kontaktu v důsledku vleklého sporu se Sataněšem.

54) Titulován jako Kryštof Sataněš z Drahovic a v Střížově v dalším svém sporu, týkajícím se hospodské rvačky v roce 1540 (DZM I O 6). 1544 přiznal v žateckém kraji majetek ve výši 850 kop gr.čes., viz V.Pešák, Berní rejstříky z roku 1544 a 1620, Praha 1953, s.34.

55) Kunátův půhon ze 31.1.1537 viz KomS 52 C 9. K tomuto sporu se zachovala zajímavá výpověď Havla Šempele z Dvora (KomS 95 J 13), kterou v plném znění uvádím v ediční příloze (č.5).

Kdysi před rokem 1537 Kunát také stavěl rybníky pro Václava Hasištejnského z Lobkovic na panství Líčkov na Žatecku. Václav mu slíbil dát za práci 15 kop grošů českých či dobrého koně v téže ceně. Dříve, než mohl práci zaplatit, zemřel, a Kunát se soudně dožadoval splátky na jeho synu Bohuslavovi Felixovi Hasištejnském z Lobkovic.⁵⁵⁾

Kunát mladší z Dobřenic byl tehdy stár okolo sedmdesáti let a stále v sedle koně objížděl pole a louky a vyměřoval budoucí rybníky a umělé kanály. Rozsah jeho celoživotního díla již dnes stěží dokážeme rekonstruovat. Stroze dochované prameny nás většinou informují jen o těch vodních dílech, jejichž zadavatel nechtěl později za práci zaplatit či zemřel a o úhradu se Kunát musel soudit. Ve stáří mu tyto soudy ztrpčovaly život, díky nim však můžeme alespoň částečně rekonstruovat udivující územní rozsah Kunátova působení. Nejen východní Čechy, kde lze hledat těžiště jeho stavební aktivity (v mládí na minsterberských a později komorních dominiích v okolí Poděbrad, později na panstvích pánů z Pernštejna), ale i rožmberská Třeboň a vodní stavby na Žatecku a Litoměřicku.

Datum Kunátovy smrti neznáme přesně. Ještě 17.března 1539 pohnal ke komornímu soudu Elišku z Postupic a na Polné kvůli starému dluhu jejího dědečka Zdeňka Kostky z Postupic (viz pozn.č.18). Termín dalšího soudního jednání byl stanoven na 21.duben 1539, ale již se nekonalo. Při okraji soudního spisu písař pouze poznamenal, že "...původ umřel...". "Původem" se rozuměla osoba, které "pohání", tj. vznáší půhon k soudu. V našem případě Kunát mladší z Dobřenic. Jaku živý je zmiňován ještě v listu jeho syna Petra Dobřenského z října 1539, ale počátkem roku 1540 byl již po smrti. Datum úmrtí Kunáta mladšího z Dobřenic proto kladu do posledních týdnů roku 1539.

Bez nadsázky lze říci, že Kunát mladší z Dobřenic (1465-1539) patří mezi významné tvůrce soustavy českých rybníků 16.století. Jednak proto, že na konci 15. a počátkem 16.století ovlivnil vývoj všech významných rybníkářských oblastí v tehdejších Čechách, a také proto, že své zkušenosti dokázal předat schopným nástupcům: v jižních Čechách Štěpánkovi Netolickému, na Pardubicku Janu Vlčkovi a jistě i dalším..

1. Smlouva mezi Kunátem mladším z Dobřenic a Pavlem Choltickým z Újezda o rozšíření rybníka Lepějovského (9.května 1530, vloženo do desk zemských 19.května 1550: DZV 250 M 12r-14v, opis z 23.9.1678 viz SOA Zámorsk, Vs Choltice, karton č.9)

v pondělí po s[va]té Žofii [19.5.1550]

Léta páně M^ov^cxxx v pondělí po s[va]té[m] Stanislavu [9.5.1530] stala se j[es]t smlůva celá a dokonalá mezi urozený[m] a statečným rytířem pane[m] Pavlem Choltickým z Újezda na Cholticích z jedné a urozeným vladýkú, panem Kunátem[m] mladším z Dobřenic na Valich z strany druhé, a to taková:

Kdež j[es]t přidělal pan Kunát rybníku Lepějovského své[h]o a tím přiděláním dotopil na panu Pavlovi grunty, i což j[es]t koli zatopil tím přibytím vody, buď luk neb dědin neb jakýchžkoli gruntů se dnem je[h]o páně Pavlových a neb ještě zatopí až po ten cejch, kdež j[es]t kůl dubový vbit a kámen vedle něho vložen, že on pan Pavel žádných překážek činíti, ani dědicové ani budoucí, kteří by koli ten statek veselský právem je[h]o drželi, nemají, a že to bude moci dobře učiniti on pan Kunát i dědicové a budoucí je[h]o podle této smlouvy. Než dále a vejše vody v témž rybníce po ten cejch, když by je[h]o voda jímala a dosahala, držeti nemá.

Item to j[es]t také při tom od pana Pavla vymíněno: Jestliže by kdy pan Kunát neb dědicové je[h]o a budoucí téhož rybníka Lepějovské[h]o plně[h]o nedrželi a neb jej osoušovali, že on pan Pavel i je[h]o dědicové a budoucí budou moci těch gruntův v rybníce páně Kunatově, co j[es]t koli tím rybníkem je[m]u panu Pavlovi zatopil, užívati, travou sečením neb pastvou toliko.

Item jakož j[es]t pan Pavel Choltický vodu pojal z potoku choltické[h]o struhou novou po gruntích veselských, kterouž j[es]t voda vpuštěna do to[h]o rybníka Lepějovské[h]o, že ty vody on pan Kunát i dědicové a budoucí je[h]o na ten rybník, kdy by se je[m]u zdálo a líbilo, a tou struhou vždy voda má jíti, kdyby na tom potoce dostatek vody byl a jinudy nikudž. A kdyby pan Kunát neb dědicové a budoucí je[h]o té vody nepotřebovali, mají tu vodu svoziti tou svodnicí, kteráž j[es]t nejbliže od je[h]o rybníku Lepějovského, do staré[h]o toku. A když by se v kterých místech ta struha svrchupsaná podbíjela neb strhla, že pan Kunát bude moci i [s] dědici svými a budoucími ji opravovati a neb vycizovati i k té strži, kudy by se strhla neb se pokazila, mohl sobě svobodně na gruntech je[h]o zemi i také prouti a vrbi sekati, bráti beze všech překážek je[h]o páně Pavlových i je[h]o dědicův a budoucích. A ta struha svrchupsaná má nejméně čtyř loket na dnu zšíři býti udělána, počnouc od řeky choltický od toho stavu a náhonu, až před se do rybníka Lepějovské[h]o aby voda volně jíti mohla. A odkudž j[es]t táž voda pojata z potoku choltic-

ké[h]o, tu má pan Kunát neb dědicové a budoucí je[h]o stav a náhon udělati přes ten potok choltický k oběma břehuo[m], aby jej mohl zavážeti a zemi k to[m]u bráti k udělení i k opravování, bez překážky všelijakých lidí, je[h]o pana Pavla i dědicuov a budoucích je[h]o, tak aby trvati mohl, aby ho voda strhnouti nemohla. Pakli by se kdy protrhl, aby mohl zase opravit on pan Kunát neb dědicové a budoucí je[h]o a pan Pavel Choltický k té potřebě to[m]u stavu a náhonu dělání i k opravování i také k stavidlům, kteréž mají na tý strouze udělané býti pro vody veliké zbytečně, aby struh nepotrhal, lesu dubového i kamení dávati i dědicové a budoucí je[h]o páně Pavlovi, a to tolikrát, kolikrát by koli on pan Kunát i dědicové a budoucí je[h]o k témuž stavu a náhonu dělání i k stavidlům neb opravování potřebovali, kdež by nejbliže najíti se téhož lesa a kamení i země mohlo na gruntech již jmenované[h]o páně Pavlových neb dědicuov a budoucích je[h]o.

Item toto j[es]t také při tom vymíněno: Že on pan Kunát i dědicové je[h]o a budoucí v těch struhách, kterými se voda pouští na rybník Lepějovský, žádných ryb loviti ani lapati nemají, až po ten plot neb brány, kteréž v chobotě téhož rybníka Lepějovský[h]o udělány jsou. A ty bráně neb ploty on pa[n] Kunát i dědicové je[h]o budou moci volně na gruntu páně Pavlovým dělati i opravovati, jakž by se jim líbilo, beze vsí překážky, až po ten cejch, po kterýž vodu v tom rybníce držeti má. Než přestoupily-li by jaké ryby z rybníku k braním neb plotům, ty bude moci pan Kunát [i dědicové jeho a budoucí] pod těmi braněmi svými [lapati], jakž se ji[m] zdáti a líbiti bude. A když by pan Kunát neb dědicové je[h]o a budoucí potřebovali k témuž rybníku, buď s rybami, neb s plodem, neb s lesem [k] opravování rybníka, struh, stávidel, k brání, aby volně jezdití neb choditi po gruntech páně Pavlových i dědicuov a budoucích jeho i lidí je[h]o mohli. Než kdež by bylo obilím poseto, aby to pomjeli a lidem škody nedělali.

Item také nad těmi braněmi v chobotu téhož rybníka Lepějovského i také na té svodnici, kteráž tu udělána j[es]t k starému toku, pan Kunát i dědicové a budoucí je[h]o, bude míti vuoli stavidla neb trůby klásti i ji opravovati, aby se nemohla do rybníka strnouti, aby sobě volně mohl na týž rybník vodu naraziti i také kteréž by nepotřeboval, do svodnice pustiti. A tou zemí z těch vejmětkův, co se z struh vymetalo, i jinou zemí z gruntu páně Pavlova, jestli by se vejmětku nedostalo, zavéztí i upěchovatí jakž nejlépe bude moci i opravovati, on pan Kunát i stávky zdělati, aby se voda nepřelivala okolo braní, a to bez překážky je[h]o pana Pavla i dědicuov a budoucích jeho i lidí jeho, a to pokudž by jemu to[h]o a kolikrát koli potřeba i dědicům a budoucím páně Kunátovým ukazovala.

Item také j[es]t toto vymíněno: Bude-li kdy pan Kunát neb dědicové jeho a budoucí chtíti jaké bráně neb ploty dělati také na tom druhém toku, který jde od Veselí do téhož rybníka Lepějovského, že bude to dobře moci učiniti a bráně neb ploty sobě dělati v tom místě, kdež táž voda

vchází po gruntech páně Pavlových do rybníka Lepějovského potud, pokudž týž rybník, když by plný byl, topiti bude a vejše nic.

Item on pan Kunát i dědicové a budoucí je[h]o, bude-li jim toho potřeba, budou moci sobě na gruntě páně Pavlovým zemi k těm braním neb plotům bráti, a to tolikrát, kolikrát by jim potřeba ukázala, kdež nejbliže bude moci při těch strouhách, kudy táž voda jde. A též také nad těmi braněmi neb ploty pan Kunát ani dědicové je[h]o loviti neb lapati ryb v té struze nemají.

Item také se při tom toto vymínuje: Jestliže by kdy pan Pavel Choltický neb dědicové a budoucí jeho chtěli dělati rybník jeden neb více v těch místech, kudy ta voda jde tou strouhou svrchu psanou na rybník Lepějovský z potoka choltického tak, že by tu strouhu zatopil, tehdy na té strouze má trůbu neb trůby vložití, též také i splavy u toho rybníka neb rybníkův klásti z té strany k Veselí. Pakli by chtěl svodnici okolo toho neb těch rybníkův dělati, tehdy má neb mají také po té straně k Veselí udělati, aby voda zbyteční, které by pan Pavel nepotřeboval, na ty strůhy neb strůhu ucházeti mohla, kterýmiž se voda na rybník Lepějovský vede. Než kdyby rybník neb rybníky ty on pan Pavel Choltický neb dědicové je[h]o a budoucí loviti chtěli, tehdy ostatek vody bude moci a má neb mají do starého toku trůbami pustiti a jinudy těch vod pouštěti nemá a nemají, než jak se svrchu píše, kromě toho, kdyby se přihodilo, že by voda kvalitní veliká připadla, ta aby mohl pryč pustiti, kudy by se jemu zdálo a líbilo, do starého toku.

Item za to za všecko, což j[es]t pan Kunát tím rybníkem Lepějovským zatopil luk, dědin i jiných gruntův všelijakých páně Pavlových i lidem jeho veselským i také těmi strůhami svrchupsanými skažený, oddal j[es]t pan Kunát panu Pavlovi luku, řečenou Nedkovskou, kterouž má ve dskách zapsanú od paní Alžběty z Pašiněvsi, což ji po zatopení téhož rybníka Lepějovského zůstane.

Item též také puol lánu lesu, pustiny a porostliny, řečený Rychtářovský, mezi grunty páně Pavlovými veselskými ležící, což j[es]t tu kolivěk on pan Kunát měl, po tu mezi, kteráž de od rybníčka páně Pavlova, řečeného Jaroše, k tomu oudolí k Štěpánovu, který slove Račský,²⁾ kdež se meze scházejí páně Kunátovy a páně Pavlovy a páně Čeňkovy Střelovy.

Item též také oddal j[es]t rybník se dnem, řečený Březenský, s takovými vejminkami: Jestliže by kdy on pan Pavel Choltický neb dědicové a budoucí je[h]o chtěli toho rybníka předělávati, když by koli a kolikrát

²⁾ V originále deskového vkladu je jméno onoho údolí obtížně čitelné (nejspíš "ragsky" či "raczsky"). Za pravděpodobnější považují druhou verzi, kterou interpretují jako "Račský". Analogický tvar se dochoval v pomístních jménech, použitých později pro názvy ulice v okrajové části města Přelouče, situované nedaleko zmiňovaného údolí ("Na Račanech", "ulice Račanská"). Vznik tohoto jména zřejmě souvisel s někdejší hojností potočních raků. Při opisování smlouvy r.1678 píše ono jméno již nedokázal identifikovat a přepsal jej jako "wazsky".

koli, aby mohl staré hráze povyšovati, podvozy dělati, koly neb jochy pod hrází bítí a dělati, i nový hráze dělati, kdež by jemu koli a kolikrátz koli potřeba k témuž rybníku byla, i také troubu neb trouby klásti a podtrubí pod týmiž trubami v krunitích páně Kunátových dělati, když by jemu a dědicuo[m] jeho a budoucím toho potřeba byla, i splav neb splavy dělati, a byla-li by kdy potřeba, i opravovati a zemi bráti v gruntích páně Kunátových k týchž splavův opravování a upěchování, od toho splavu neb splavův strúhy dělati a vodu zbyteční z téhož rybníka vésti a pouštěti, kudyž se jemu zdáti a líbiti bude. A což by potřeboval lesu k tarasu k témuž rybníku, má je[m]u pan Kunát dávatí, kdež nejbliže od téhož rybníka bude i také k opravování tarasu, kolikrátz by koli a když koliv toho potřeba k témuž tarasu dělání a opravování.

Item také j[es]t toto při tom vymíněno: Že pan Pavel Choltický, dědicové neb budoucí je[h]o, bude moci vodu na týž rybník vésti a dovésti po gruntech páně Kunátových a strúhu neb strúhy dělati a tu vodu dovésti, odkudžby koli a kolikrátz koli toho potřeba byla a tu vodu na ten rybník svrchu psaný přivéstí mohl, že on pan Kunát ani dědicové budoucí v tom je[m]u ani dědicuo[m] a je[h]o budoucí[m] překážky činiti nemá neb nemají. A když by koli téhož rybníka a kolikrátz koli přidělal a což koli gruntův páně Kunátových tím přiděláním zatopí, že to bude on pan Pavel i jeho dědicové a budoucí moci dobře učiniti, bez všelijakých překážek páně Kunátových i je[h]o dědicov a budoucích. A což by se koli trefilo týmž rybníkem lesů páně Kunátových zatopiti, že on pan Kunát i dědicové je[h]o a budoucí mají z téhož rybníka vypraviti a vymejtiti. Pakli by toho neučinil po spuštění téhož rybníka do vánoc tým časem příšlych, kdež by koli a kolikrátz koli toho rybníka přiděláno bylo a od pana Pavla a neb jeho dědicův a budoucích v tom opraveno, tehdy aby on pan Pavel mohl les sobě k užítku své[m]u obrátiti a vymejtiti dotud, pokud týmž rybníkem dotopiti mohl a dále nic. Také potřeboval-li by okolo téhož rybníku jíti, choditi, les k splavům vézti a což koli k jakýmžkoli potřebám téhož rybníka, aby to mohl dobře učiniti beze všech překážek. I také kudy voda povede na týž rybník, aby sobě mohl volně ploty neb bráně dělati a stávky okolo týchž braní, pokudž by jemu toho potřeba byla. A jestliže by v týchž struhách, kterýmiž se voda na týž rybník dovede po gruntích páně Kunátových, jaké ryby bývaly, že on pan Pavel vylovovati má beze všech překážek.

A toto j[es]t při tom pan Kunát sobě, dědicuo[m] svým a budoucím vymínil: Jestliže by kdy on pan Kunát neb jeho dědicové a budoucí rybníček ten v Čámostku, kterýž j[es]t pod Březenským rybníkem, opravovati a neb přidělavati chtěl, aby mohl dotopiti na potrubí téhož Březenské[h]o rybníka jednoho lokte zvejši. Než kdyby pan Pavel loviti chtěl, má jemu vody upustiti tak, aby potrubí oschlo.

Item také j[es]t při tom toto vymíněno: Že on pan Pavel a dědicové je[h]o toliko budou moci užívati lovů a všelijakou zvěř na těch lesích a gruntech páně Kunátových, kteří sou okolo toho rybníka Březenského až

po tu cestu silnici, kteráž jde od Veselí přes ten rybník Březenský k Přelouči, a dále nic. Těž pan Kunát bude moci na těch lesích svých březenských loviti, jako i pan Pavel, s dědici i budoucími svými, všelijakú zvěř bez překážky. Než kdyby on pan Pavel rybník ten Březenský osušoval, tehdy na těch gruntech, pokudž tím rybníkem zatopeno bude, pan Kunát ani dědicové jeho a budoucí nemají žádné myslivosti ani jiných užitekův provoditi bez vůle je[h]o páně Pavlovy a dědicov jeho a budoucích.

A což se svrchu v této smlouvě píše, to jsme sobě slíbili z obů stran věrně a právě zdržeti a pro budoucí pamět tuto smlouvu ve dsky zemské vložiti.

Tomu na svědomí pečeť vlastní přitiskli sme k této smlouvě a pro lepší jistotu připrosili sme urozených vladyk, pana Čenka Šřelu z Rokyc na Štěpánově a pana Marše z Dobřenic na Barchově, že jsou také pečeti své přitiskli k této smlouvě na svědomí toho, však sobě bez škody.

Kteráž smlouva stala se léta a dne, jak se svrchu píše a jedné každé straně dána j[es]t v jednostejná slova sepsaná.

2.

Vojtěch z Pernštejna úředníkům českého oddělení dvorské komory v Praze (Pardubice, čtvrtek 15. září 1530, originál listu, SÚA Praha, fond Sběrka autografů I, sign. Pernštejn 1.150):

Službu svú vzkazuji, urození páni, páni urození a stateční rytíři, páni přátelé moji milí. Kdež mi ráčíte psáti, žádajíce mne, abych Kunatu Dobřenského, služebníka svého, k Vám vypravil pro potřebu krále, Jeho mi[los]ti, a tento pátek příští a neb konečně v sobotu aby na Hradě pražském byl. Pak na žádost Vašich mi[los]ti byl bych tak učinil a jeho Kunatu na Hrad pražský k Vaším mi[los]tem tak, jakž ráčíte psáti, vypravil, ale račte věděti, že sem doma nebyl, než dnes tepru z Markrabství moravského sem přijel. A jakž sem s koně ssedl, list jest mi od Vašich mi[los]ti dodán a také hned, nemeškajíc, list ten, Kunatovi kterejž ráčíte psáti, na Nové Město sem poslati přikázal a při tom jemu píše, aby ke mně bez meškání přijel. Pak jakž přijede, také nemeškaje k Vám jeho vypravím. Dán na Pardubicích ve čtvrtek po povejšení svatého kříže léta etc. xxx^o [15.9.1530].

Vojtěch z Pernštejna a na Pardubicích
nejvyšší hofmistr Království českého
a hejtman krále Jeho [milos]ti téhož království

[k běžnému kancelářskému listu připojen
vlastnoruční podpis Vojtěcha z Pernštejna]

3.

Smlouva mezi Janem z Pernštejna a Kunátem mladším z Dobřenic o směně pozemků při stavbě Kunátových rybníků (úterý 8.prosince 1534, originál smlouvy, papír, 2 fol., dvě oplatkové pečeti, vlevo Jana z Pernštejna, poškozena (červený vosk), vpravo Kunáta z Dobřenic, zničena (černý vosk); SOA Zámorsk, Velkostatek Choltice, karton č.9):

Léta xv^{co}xxxiiii^o v outerý po svatým Mikuláši [8.12.1534] stala se jest směna vo grunty a smlúva dobrovolná, celá a dokonalá mezi urozeným pánem, panem Janem z Pernštejna a na Helfenšt[ejn]ě etc. z jedneý a panem Kunatou Dobřenským z Dobřenic a na Vale z strany druhé, a to taková:

Jakož nadepsaný pan Kunata potřeboval jest některých gruntův nadepsaného pana z Pernšt[ejn]a, Jeho mi[los]ti, i také gruntův poddaných Jeho mi[los]ti, pro zatopení rybníčky, kteréž tu u Valu sobě dělati chce, i také pro vyrovnání gruntův svých, což měl v rozržitosti mezi grunty Jeho mi[los]ti. Kdež pak Jeho mi[los]t pan z Pernšt[ejn]a teých gruntův svých i také lidí svých níže psaných je[m]u panu Kunatovi k jeho žádosti na slušné oddání dopřiti jest ráčil, jakož pak všecko takto jest srovnáno a vykonáno.

Gruntův s lesy Jeho mi[los]ti páně z Pernšt[ejn]a, což pan Kunát potřeboval v lesích bezděkovských: V tom místě od páně Kunatových lesův, počna hned od silnice, kteréž jest od Bezděkova k Valu a z té silnice před se cestou do lesa až na Bahynka. A tu u Bahynek z té cesty na kopce Na holce a lízy^{*)} vuokol rybníčkův páně Kunatových před se až na Crkaň, jakož jest to dostatečně vymezeno. A jest těch gruntův tři pruty.

I za to j[es]t jeho mi[los]ti panu z Pernšt[ejn]a pan Kunata takto a v těchto místech oddal: To jest na lísy podle též silnice nadepsané, kteréž jest od Bezděkova k Valu do lesa, což tu měl pan Kunát gruntův svých mezi grunty jeho mi[los]ti páně, a jest těch gru[n]tův dva pruty a jedno jitro. A z druhé strany též silnice bezděkovské blíž Bezděkova, počna z konce, tak před se dýlkou podle silnice až po kopce, kterýmiž j[es]t od páně Kunatových gru[n]tův v tom místě obmezeno, a j[es]t toho gru[n]tu čtyři jitra, a tak toho oddání v těch dvou místech gru[n]tův jest tři pruty.

Týž taky od statku Martina P[ro]vazníkovy z Bezděkova vyměřeno jest na Crkani i s rybníčky, což pan Kunát potřeboval, sedm p[ro]vazcův roli. A za to témuž Martinovi oddal j[es]t pan Kunata roli svou, kterouž měl tu při gru[n]tech bezděkovských, slove U Druhanic, při je[h]o Mar-

^{*)} Sic! Míneny zde zřejmě hraniční mezníky v podobě značených stromů, pro něž se tehdy užívalo termínu "stromy lízované" event. "lízy" či "lísy". Viz I.Němec a kol., Slova a dějiny, Praha 1980, s.92.

tinově roli, dýlkou zhůru před se až k silnici, takyž jest toho sedm provazcův.

Týž od statku Stankova odtudž z Bezděkova vyměřeno j[es]t na Crkani pustin i s rybníčky, což pan Kunát potřeboval, puol páta jitra jeden p[ro]vazec. I témuž Stankovi oddal j[es]t pan Kunata roli svou v týmž položení U Druhanic, podle role Martina nadepsaného, týž taky puolpáta jitra jeden p[ro]vazec.

Týž od statku Purkrábkova odtudž z Bezděkova vyměřeno j[es]t na Crkani pustin i s rybníčky, což pan Kunát potřeboval, sedm jiter jeden provazec. I témuž Purkrábkovi oddal jest pan Kunata roli svou, vše v týmž položení U Druhanic, podle role Stankovy s kusem loučky sedm jiter jeden p[ro]vazec tak, jakž jest to od gruntův páně Kunatových dostatečně obmezeno.

A nad to více pan Kunata z své dobré vůle dal jest a na budoucí časy dává všem obyvatelům bezděkovským k vobci dvoje hony role své, kteréž leží podle obce jich bezděkovských a nad silnicí od Bezděkova k Valu, jsouc po pravé straně.

Také j[es]t tliže by v teých lesích bezděkovských kde voda z sněhův a nebo deštěm nápadem se škodou gruntův Jeho mi[los]ti páně z Pernšt[ejn]a stála nad rybníčky páně Kunatovými, tý vody bude moci sobě pan Kunata na rybníčky své crkaňské stružkami bez škody gru[n]tův jeho mi[los]ti páně pojiti.

Týž také od statku Appolony, vdovy z Opočinka, vyměřeno j[es]t roli s lesem na Crkani nade straní Hounkovskou od gruntův páně Kunatových zhůru až po dub hraněný, jest toho jedno jitro. I též Appoloně oddal pan Kunata roli svou pustou s porostlinami tu hned podle jejího gru[n]tu na Crkani a až po silnici dvě jitre tak, jakž j[es]t to od gru[n]tův páně Kunatových dostatečně odmezeno.

Týž od statku Jiřika Bahence z Malé Lhotky od Přelúci vyměřeno j[es]t roli, pustin, paloukův a chrastu od toho poloulání, kteréž leží nad silnicí přelúckou, počna od toho místa, kdež má býti hráz rybníka páně Kunatova, až po vrbový keř, kterýž j[es]t u příkopa v roli Bahencově, odtud před se zhůru podle potoka loděnského, někdy šíře a někdy ouže, jak jsou meze a kopcové od Jiřikovy Bahencovy role, což je[m]u ji tu zuostane, vzdělány, a tak před se až k mezem pana Čěnka Strěly. Jest toho gru[n]tu a roli Jiřika Bahence puol sedma jitra. I témuž Jiřikovi Bahencovi oddal j[es]t za to pan Kunata louku svou a roli, kteréž leží dole pod silnicí přelouckou při potoku loděnským až do tůně tak, jakž j[es]t to obmezeno od gruntův páně Kunatových. A j[es]t toho sedm jiter a jeden p[ro]vazec. Než ten potok loděnský j[es]t páně Kunatův a on bude moci sobě v něm ryby lapati i jeho, bez veliké téhož Jiřika Bahence škody, docházeti. Takéž pan Kunata pod hrází toho rybníka, kterýž tu v to[m] místě dělati bude, má strouhu udělati od rybníčné hráže v zděli desíti loket a jak toho potřeby bude širokou, proto, aby podmokáním téhož rybníka na těch rolích, co jich tu zvostane, Jiřikovi Bahencovi škody

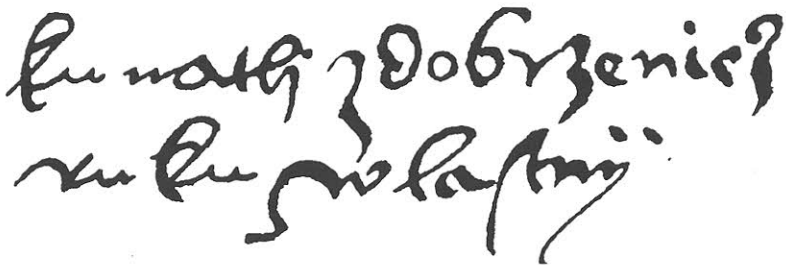
se nedály. To má pan Kunát tak i jinak opatrovati a on Jiřík přes svou roli od silnice až k hrázi má jemu panu Kunátovi cestu pustiti. Než jestliže by teěž rybník páně Kunatův těch mezi při roli Jiříka Bahence když koli nedotopil vodou, te[h]dá Jiřík Bahenec bude moci toho pastvou i travou bez překážky páně Kunatovy užívati. Toliko pan Kunata také tady aby jezdit s vozem, na koni, pěšky choditi mohl, pokudž by je[m]u toho potřeba ukazovala, s rybami, s plody i s jinými potřebami, bez škody Jiříka Bahence a jeho rolí. Když by pak koli teěž rybník spuštěn byl k sušení, tehdaž jeho sám pan Kunata pastvou i jinak užívati má jak svého, však vždy bez škody rolí Jiříka Bahence zuostalých.

A na tom jest Jeho mi[los]t pan z Pernšt[ejn]a i lidé Jeho mi[los]ti a teěž pan Kunata s obů stran přestali i přijali. Při tom při všem oddávání i vyměřování na místě páně jeho mi[los]ti byli vysláni Jiřík Vaniš ze Žďanic a Burian ze Škudel.

Toho všeho na potvrzení a pro budoucí paměť Jeho mi[los]t pan Jan z Pernšt[ejn]a máti ráci pod pečeti svou a pod pečeti páně Kunatovou jednu ceduli sepsanou a pan Kunata teěž má pod pečeti jeho mi[los]ti i pod pečeti svou ceduli druhou. Datum léta i dne, jakž se svrchu píše.

Jan z P[er]nštejna
ruků vlastní^{a)}

Kunát z Dobřenic
ruků vlastní^{a)}

Podpis Kunáta mladšího z Dobřenic na smlouvě s Janem z Pernštejna z roku 1534, viz edice, příloha č.3

^{a)} vlastnoruční podpisy s připojenou oplatkovou pečeti

4.

Kunát mladší z Dobřenic obsílá ke komornímu soudu Kryštofa Sataněře z Drahovic (Praha, 31.ledna 1537, SÚA Praha, fond Komorní soud, kn.č.51, fol. K 9):

Kunát mladší Dobřenský z Dobřenic a na Valích obsílá Kryštofa Sataněře z Drahovic. Viniti jeho chce z toho, že týž Sataněř přijel jest proti Vrbici vsi v postě léta 1536 a na téhož Kunatu svévolně pŭtky činěše, řeči i koněm doráživ, tehdaž, když jest strůhu panu Šebestiánovi z Vajtmile na rybník vyměřoval, pod řádem a právem, ač naň žádné péče neměl, jej zamordovati chtěl.

A[ctum] f[eria] iiii ante puriff[icatio] Marie [31.1.1537].
T[erminus] f[eria] ii die Georgii [23.4.1537]

[Juxta I:] Petr Dobřenský na místě Kunátovým a Kryštof Sataněř osobně poklid vzali na smlůvu do ponděli po sv[atém] Martině nejprv příštím [11.11.1537]. A[ctum] f[eria] v post Trinitas [24.5.1537].

[Juxta II:] Smlůva skrze pana z Vajtmile f[eria] vi post Remigii 1539 [3.10.1539].

5.

Výpověď Havla Šempeleho ze Dvora ve sporu mezi Kunátem mladším z Dobřenic a dědici Václava Hasištejského z Lobkovic (Praha, 21.března 1537, SÚA Praha, fond Komorní soud, kn.č.95, fol. J 13):

f[eria] 6 Benedicti 1537 [21.3.1537].

Mezi Kunatou mladším z Dobřenic a panem Bohuslavem Hasištejským z Lobkovic na Ličkově

Havel Šempele ze Dvora: Tak to bylo: Jeli jsme z Hradce s panem Kunátem Dobřenským, jeli sme na Ličkov vyměřovat rybníkův. Pak kdy[ž] sme tam přijeli i vyměřovali sme a pan Jan Fremet nám toho pomáhal. A když sme již vyměřili i vodu na ten rybník, tehdy měli sme jeti domou na Ličkov. Tehdy řekl jemu pan Václav Hasištejský dáti kuoň, co by stál za 15 kop a neb 15 kop. A pan Fremet řekl: „Dajte jemu tento muoj“. A on jest pan Kunata jeho nechtěl vzíti: „Že sem pro tě žádné služby neučinil, já od tebe nechci vzíti“. A on řekl pan Václav, že jemu dá kuoň za 15 kop a neb 15 kop.

6.

Petr Čáp Dobřenský z Dobřenic bratřím Joštovi a Petru z Rožmberka (Praha, pondělí 20. října 1539, originál listu, SOA Třeboň, fond Velkostatek Třeboň, sign. I A 6 T 1s):

Urozeným pánuom, pánuom: panu Joštovi a panu Petrovi, bratřím z Rožmberka a na Krumlově neb jednomu z pánuov, pánuom ke mně laskavě příznivým

Službu svú Va[šim] [milos]te[m] vzkazují. Urození páni, páni ke mně laskavě přízniví. Přál bych Va[šim] [milos]te[m] zdraví i jiného všeho dobrého s pravú věrú rád. Poručil jest mi pan Kunát Dobřenský, pan otec muoj, abych Va[šim] [milos]te[m] psaní učinil a službu, která jest před lety dobré paměti panu otci Va[šich] [milos]tí učinil, takovú, že Va[šim] [milos]te[m] ne malý užitek, ale veliký rybníkem řečený Tisý vyměřil a učinil. A k tomu že jest pan otec muoj dobré paměti panu otci Vašich [milos]tí kuoň dobrý mimochodník dal. A tak za tu službu i za ten kuoň pan otec Vašich [milos]tí řekl jest se Je[ho] [milos]t odměniti a v to[m] ráčil z světa sjíti. Pak pan otec muoj teď sepsal svou rukou, jak a která se to dalo. Z toho spisu Va[še] [milos]tí i žádosti^{a)} pana otce mého vrozuměti ráčíte, ač jest po rybníkářsku psáno, račte odpustiti, Va[še] [milos]t[i], tím spiskem neminiti, než upřímně a což za pravdu se stalo a bylo. A račte Va[še] [milos]t[i] i na služebnících starých Va[šich] [milos]t[i] se vyptati, že jest tak v pravdě. A protože, milostiví páni, poněvadž veliký užitek Va[šim] [milos]tem učinil tím rybníkem Tisým, že Va[še] [milos]t[i] ráčíte za tu službu a práci, jakožto nedostatečnému v penězích, panu otci mě[m]u učiniti i také koně[m] pod jeho život, Va[še] [milos]t[i], jej obdařiti jakožto starého člověka. Pan otec i já také Va[šim] [milos]te[m] se toho ještě rádi odsluhovati budem a za odpověď Vašich [milos]tí se za laskavou prosí. S tím dejž pánu Buoh Va[šim] [milos]te[m] se dobře míti. Dat[um] v Praze v pondělí po s[vatě]m Havle léta etc. xxxviii [20.10.1539].

Petr Dobřenský z Dobřenic

^{a)} Toto slovo bylo v textu později podtrženo a na levý okraj listu mladší rukou (koncem 19. či v první třetině 20. stol. ?) připsáno "Viz zprědu". Jde nepochybně o odkaz na Kunátův spis, chovaný v registratuře třeboňského velkostatku spolu s tímto listem Petrovým. Text citovaného Kunátova spisu měl zřejmě k dispozici před rokem 1935 ještě V.A. Hadač, mně se jej dosud v příslušných složkách zmíněného fondu nepodařilo nalézt (viz výše pozn. č. 20).

Der tschechische Teichbauer

Kunát der Jüngere von Dobřenice (1465-1539)

(Zusammenfassung)

Die Teiche wurden in Böhmen schon seit dem Mittelalter gebaut, aber die größte Entwicklung der Teichwirtschaft begann am Ende des 15. Jahrhunderts. Zum Bau der großen Teiche, in denen man Zehntausende von Mastkarpfen züchten konnte, war aber ein geeignetes Terrain mit genügendem Wasserzufluß nötig, und außerdem ein großer - territorial festgefügtter - Großgrundbesitz, damit sich der Feudale mit seinen Nachbarn um die Bäche und die überschwemmten Wiesen nicht streiten mußte. Diese Vorbedingungen erfüllten zu Beginn der Neuzeit in Böhmen nur einige Großgrundbesitze der reichsten süd- und ostböhmisches Aristokraten. Es ist bisher wenig bekannt, daß in allen bedeutenden böhmischen Teichgebieten der damaligen Zeit der Kunát der Jüngere von Dobřenice als Teichbauer und Projektant tätig war.

Kunát gehörte den Mitgliedern eines zahlreichen Rittergeschlechtes an, dessen Wappen ein weißer Storch auf blauem Grund war. Er wurde um das Jahr 1465 geboren. Die Beifügung „der Jüngere“, zu seinem Taufnamen wurde benutzt, um ihn von seinem gleichnamigen älteren Onkel zu unterscheiden. Mit der Technologie der Wasserbauten machte er sich schon im Kindesalter vertraut, weil sein Großvater Zdislav die Teiche in der Umgebung vom Stammsitz Dobřenice nachweislich erbaute.

Am Anfang der neunziger Jahre des 15. Jahrhunderts wirkte er in der Funktion eines Fischmeisters (ein Beamter auf einem Großgrundbesitz, der für die Zucht und den Verkauf der Fische sorgte) auf dem Kameřalherrschaft Kolín. Die einflußreichen tschechischen Herren, die damals die Verwaltung des Königseigentums beaufsichtigten, waren offensichtlich mit dem Wirken von Kunát zufrieden. Sie fingen an, ihn von Kolín einzuladen, damit er die Teiche in ihren Dominien projektierte und baute. In den Jahren 1496-1502 entwarf Kunát für Vok von Rožmberk Reparaturen der älteren Bauten (Dvořiště, Koclířov) und projektierte den Bau eines der größten südböhmischen Teiche, der Tisý benannt wurde (vor dem Jahr 1505). Sein Gehilfe und Schüler war ein bekannter südböhmischer Teichbauer Štěpánek Netolický, der nach Kunát die Leitung der Bauten von Rožmberk übernahm. Vor dem Jahre 1510 baute Kunát Teiche für Zdeněk Kostka von Postupice, höchstwahrscheinlich auf dem Herrschaft Chlumec nad Cidlinou. Später trat er für viele Jahre den Dienst bei Vilém von Pernštejn (+1521) an, der zu jener Zeit der vermö-

gendste und einflußreichste Mann in Böhmen war. Für Pernštejn arbeitete Kunát in der Umgebung von Pardubice bereits in der Zeit seines Wirkens in Kolín, doch am Anfang des 16. Jahrhunderts übersiedelte er auf Dauer dorthin. Im Jahr 1513 leitete er die Bauarbeiten am Opatovice - Kanal, Kunstkanal, der das Wasser der Elbe in die größten Teiche von Pardubice zuleitete. Wahrscheinlich war aber die Teilnahme Kunáts am Bau der Teiche von Pardubice in dieser Zeit viel wesentlicher. Im gleichen Jahr kaufte er den an der Grenze der Herrschaft von Pardubice liegenden Gut Valy nad Labem (Valy an der Elbe).

Viléms Sohn Vojtěch von Pernštejn benutzte die Dienste Kunáts für die Teichbauten auf seinen anderen böhmischen Großgrundbesitzen, hauptsächlich in Nové Město nad Metují. Nach Vojtěchs Tod (+1534) arbeitete Kunát für andere heimische Herren. Die Realisierung seiner Projekte ist auf den Herrschaften von Šebestián von Weitmille und Václav Hasištejnský von Lobkovice archivalisch belegt.

Daneben arbeitete Kunát auch auf seinem eigenen Gut Valy nad Labem, wo er einige große Teiche ausbaute. Ein interessantes technisches Baudenkmal aus jener Zeit ist das bis heute funktionelle Kunstbett des Bachs Zlatý potok, das im Abhang des Hügels Bílý kopec aufgeworfen wurde, und das die ehemalige Teichkaskade vor den Frühlingswasserfluten aus dem Gebirge Železné hory schützte. Die erhaltenen Verträge Kunáts mit den Nachbarn seines Grundbesitzes (1530, 1534) sind einzigartige Dokumente, die uns die Probleme beim Aufbau von komplizierteren Teichsystemen auf den kleinen Rittergütern aufzeigen.

Einige Herren, für die Kunát früher gearbeitet hatte, waren gestorben, und mit ihren Hinterbliebenen mußte er bis zu seinem Tode (+1539) um den vereinbarten Lohn beschwerlich prozessieren. Diese Prozesse belasteten ihn im Alter, doch sie ermöglichen uns, mindestens zum Teil das erstaunliche Gebietsausmaß des Wirkens von Kunát zu rekonstruieren.